

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Iustitia Et, Ivs. Sex Libris totidem Tractatus appono, nempe de rerum
Dominio, de Restitutione, de Contractibus Gratuitis, de Contractibus
Onerosis, de Contractibus Fortunæ, de Contractibus Adminicularis, de
Quasi-Contractibus, & nonnullis Innominatis

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663**

Cap. 8. Circa emptionem, & venditionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80681](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80681)

Sect. II. de Contract Onerosis.

171

*verbis. i per quos fiat innest. l. 2. fendi. Amb.
de non alien. rer. Eccles.*

*Defendi
93
acquiriendi di. & sic, cum hafsa, vel aliud instrumentum
milia tri. (v. gladius, vel vexillum) traditur domino. Se-
cundo, prescriptione, qua debet esse in secula-
ri feudo annorum 30. in Ecclesiastico 40. con-
tra Romanam Ecclesiam 100. Terrib, successio-
ne, unde capi aliquo membro, iure feudo-
rum non sunt habiles ad successionem in feu-
do paterno vel antiquo, vis tamen & con-
fusione possunt succedere; quia licet per-
sonaliter non valeant obsequium domino pre-
sul.*

state, possunt per alium. Ecclim regula- *Quinā* sint
riter non admittantur in feudo, nisi expro- & *quinā* non
mantur, & feudum sit scmineum; vel om- *sint*,
vino francum, ac liberum. Ex filii è duobus *fundi* acci-
matrimonis in feudo praefendi sunt ij, qui *piendi* co-
sunt ex priore nisi feudi qualitas aliud sua- *paces*.
deat. Illegitum non succedunt, sed natura-
les facti, legitimū per subsequens matrimonio-
num succedunt in feudo. Clericus iam facis
initiatus, vel beneficiarius retinere potest feu-
dum paternum. Religiosus post professio-
nem feendum emitit. Filius, tractat. 36. ca-
pice decim. Azot, part. 3. t. 11. cap. 10. q. 4.
Lorich. v. Feud. m., nnm. 7.

SECTIO SECUNDA.

Dubia de Contractibus Onerosis.

CAPUT VIII.

Circa emptionem, & vendi- tionem.

DVBIVM I.

*Anres, que nec pretium legitimū, nec
vulgare habent, possunt vendi,
quanti contrahentes inter-
se conuen-
tint?*

*95
Questionis
statu.*

PROposita est questio de rebus
exquisitis, ac nouis, quales sunt
gemmae, antiquae picturae, aenei,
animalia exquisita. Et eadem est
difficilis de operatione operum
non necessariorum, an pro ipsis quodlibet pre-
tium quantumvis excessuum exigi possit, v.g.
pro via maris, pro canto, pro salatione?

*97
Pofunt
vendi,
quanti
buerit
li.*

Possunt huc vendi, quanti contrahentes inter-
se conuenient. Quia huc nec legitimū pre-
tium, nec vulgare habent: Ergo ex contrahenti-
bus voluntate illud sortiri debent. Et quia cum
hec non sint usui hominum necessaria, ne ven-
ditor, se ea alienare teneatur, poterit ab em-
patore exigere quidquid sibi placuerit, alias nolle
vendere. Sic Sotus 1.6. de iust. qu. 2. a. 3. Ioa.
Med. de refl. q. 32. Pet. Led. p. 2. tr. 8. c. 32. concl.
5. reg. 3. Bannes 2.2. q. 77. a. 1. Salon contr. 3. &
4. Val. ibid. d. 5. q. 20. pun. 1. §. 3. Nanarr. de refl.
3.6. 2. m. 1. Manu. v. Venditio c. 77. concl. 2. Tolet.
de septem peccat. c. 48. Sa. v. Emptio. n. 3. & ver.
Venditio. n. 14. &c. alij.
Fiscob. & Abend. Theol. Moral. Tom. V.

Non possunt huc vendi, quanti contrahen- *98*
tes inter se conuenient, sed illud pretium exi- *Vendi non*
gi potest, quod prudentis arbitrio spectatis cir- *peffant.*
cumstantijs iustum consenserit. Quia in his re-
bus, que legitimum, aut vulgare pretium non
habent, illud pretium est cenendum iustum, quod
communis iustum estimaretur, ex illa enim
communi estimatione constitutum pretium, que
est quasi quedam lex, pender, non autem ex volun-
tate cuiusque, aut ex singulari alterius affectu.
Ita Nauas fiam c. 2.3. m. 7.8. Calet. 2.2. q. 77. a. 1.
& opusc. 17. respons. 12. dub. 3. Mol. d. 384. Lel.
libro secund. capit. 2.1. dub. tertio Reb. p. secund.
de iustit. l. 6. question secund. sentio secunda
n. 10. Palau de in f. d. 5. p. 3. n. 3. Salas de empi.
dub. 5.

Mihimagiis hoc placet. Dissonum namque
rationi est, rei valorem ex proprio tantum iu- *99*
dicari, & ex nimio emporis affectu, ac animi
magis pla-
leuitate pensare. Vbi resolutiur leg. Pretia re-
rom ff. ad leg. Falcid. licet autem non sit pre-
tium legitimū, aut vulgare illius rei statutum,
statuendum tamen est non ex contrahentium
voluntate, que plerumque ex inordinato af-
fectu ducit; sed ex voluntate communi pru-
denter illorumque iudicio, quibus res arbit-
randia committi debet.

DVBIVM II.

*Cum exteri triticum per mare asporta-
tum ultra taxam legitime vendunto
possunt naturale triticum ex suis
agris collectum vel aliunde adductum,
aque bonum, imo melius, eodem pretio
vendere?*

Suppono, exteros asportantes per mare tri- *100*
ticum, ut in hi Regnis vendant, iuste a Nomilla
P. 2. taxa suppono.

*E. SCOBAR
T. Theol. Mer.
om. V. VI. VII.
E. IV.*

172 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

taxa lgeis eximi , vt sic ad adducendum triticum , quo Provincijs huius Regni indigenibus subveniatur, excitentur. Ne quidem hoc privilegium exteris solita est concessum. Nam si indigne per mare triticum aportent, eodem modo ac exteri aliquis taxa vendere possunt. Non autem id competit eis, qui triticum per terram adducunt. Huc grauis oritur difficultas , an naturales frumentum ex suis agris collectum , quod est aque bonum , imo forte melius polint sine taxa vendere, cum exteri se ne taxa vendunt?

101
*Non pos-
sunt.*

102
*Possunt
quidem.*

103
*Auctoris
sententia.*

Minime possunt. Quia ex venditione exce-
dente taxam commincitur, taxam iustam non
eise , cum non taxet premium æquale. valori
frumenti , quod tunc ex natura rei habet spe-
cificatis circumstantijs occurrentibus , sic docti,
quos consului.

Possunt quidem. Quia secundum naturalem
valorem frumenti medium, vel rigorofum amplius
vendi potest. Ita Reb p. 2. de inst. l. 9. q. 2.
selt. 2.

Ego autem existimo , si excessus non sit ul-
tra tertiam partem , nequaquam posse natura-
les taxam excedere. Quia non est censenda
taxa cessare, quippe censenda est contineri intra
latitudinem insti pretij naturalis , attingeréque infimum illius. Secus dixerim , si ex-
cessus ultra tertiam partem communiter pro-
cederet , conuinceret enim , taxam non ad-
quare iustum premium naturale , & consequen-
ter illius obligationem a Principe abrogari
debere. Ut probare videtur Molin. dispu-
tatione 364.

batur deteriorem reddunt. Ita Rebel. part. 2.
do inst. l. 9. q. 8. num. 17. Medin. libro prim sum.
§. 14. Petr. Ledel. part. secund. summ. tractat. 8.
capite 32. post. 7. concl. difficult. secund. Manuel
part. 2. cap. 79. num. 10. mol. tract. secund. d. 353.
Salas de empt. dub. 12. numero secund. Aenee. ad
l. 4. titulo 25. libro quinto compilat. in com-
ment. ad leges additas pag. 65. in fine , numero
secundo.

Etsi sententia prima speculatiæ probabi-
lis videatur, prædictæ tamē nequaquam ad-
mitterem, ne via fraudibus , & malitijs aperi-
tur. Secundam verò sententiam tempore , ne
procedat , cum pretium non est lege taxatum,
sed ex commun. vulgi estimatione habetur.
Eo namque cœnta censeo illud mixtum ex
malitia , licet vendi posse eo pretio , quo res
alig eiusdem bonitatis , & qualitatis iuste ven-
duntur. Rationem differentiatione reddo. Quia lex
facere potest , vt res inæquales in bonitate ob-
bonum commune equali pretio vendantur , &
æquales minori pretio , vt in tritico per mare
a portato, vel ibidem collecto. Secus vero homi-
num estimatione, quæ pretia rebus secundum ea-
tum bonitatem speciatibz circumstantijs consti-
tuunt , scio tamē meo Ferdinandu de Castro
Palao hanc limitationem non placere, eo quod
exultimet raro vel nunquam hac mixtione
adulterina facta, rem æqualis bonitatis existere,
cum ea, quæ illa caret mixtione. Neque est ve-
rum (addit.) res notabiliter inæquales in bonita-
te eadem pretio, & æquales minoris ex prescrip-
to legis vnde, quia lex positiva semper æquali-
tatem cum pretio naturali seruare intendit.
Sed hoc non vrget , vt à limitatione illa re-
cedam.

106.
*Auctoris
sententia.*

DV BIVM III.

*Si tritico ex malitia admisceas grana
in uilia aut vino optimo deterius , vel
aquam , aut veteri nouum , ita ut ex
admixtione bususmodi deterius non
fiat, potesne pretio taxato vendere?*

104
*Potes qui-
dem.*

Potes , ac si nulla mixtio facta esset. Quia
si triticum illud adduceretur ex area sic
fördidum ac paleis permixtum sicuti post-
modum ex malitia constituitur , pretio legis
licitè (ut supponimus) venderetur: Ergo etiam
vendi potest etiam si ex malitia posse mil-
ceatur, parum enim refert emptori, quod sic
fördidū sit ex area adductum , vel domi immix-
tum. Idem argumentum de vino fieri potest. Si
enim ob illius mixtione malitiolum deterius
non redditur , parum refert emptori, quod sit,
vel non sit ex malitia permixtum. Sic Lud. Lopez
p. 2. Instr. c. 42. alias 192. Lef. l. 2. c. 21. dub.
11. n. 85.

105
Non potes.

Non potes. Quia taxa apposita est tritico
prout ex area plerunque colligitur , & vino
prout ex multo naturaliter conficitur, velle au-
tem paleis, vel aqua, vel alio deteriori mixtum
codem pretio vendere ac putum, & fauum tri-
ticum, & vinum, iniquum est, cum ex hac mix-
tione non accipiunt ex se vllum valorem , sed
rem mixtam , & quæ sub pretio legis contine-

*An sit contractua iniquus , quo triticum ,
vel aliam mercem quis vendit pretio à
lege taxato sub conditione , quod em-
ptor in moneta aurea , vel argentea
soluat?*

Nonus non est. Quia petens ab emptore, vt
precium in moneta aurea , vel argentea sol-
uat, non petit aliquid ultra pretium lege ta-
xatum, cum pretium taxatum sit indifferenter
solendum in moneta aurea , argenta, vel area
Sic granes viri, querum scripta nondum excu-
sa legi.

Iniquus est. Quia obligare emptorem, vt mer-
cem soluat in moneta argentea , onus est pre-
cio estimabile, tūm quod emptoris libertas ad-
stringitur, cui concessum erat in qualibet mo-
neta soluere. Tum quia ad hanc solutionem
faciendam sāpe indigebit sua bona vilius ven-
dere. Tum quia moneta argentea communis ho-
minum estimatione pluris habetur. Ita doctissi-
mi Magistri, quos consului.

Fateor ingenue , me aliquando primæ sen-
tentiae sectatorem rationem secunde non multi-
esse valoris duxisse. Admittebam enim illa con-
ditionem pretio esse estimabilem, sed non inde
judicabam inferri, licet peti non posse. Nā etiam
est pretio estimabile , obligare alterum , vt
mihi

107
*Non est
iniquuscon-
tractus.*

108
*Contractua
est iniqua.*

109
*Auctori
indicium.*

milij iusto prelio suas merces vendat, alias non vendituras: & nihilominus potes nolle vendere illi triticum, si ipse nolit tibi vendere merces necessarias: Ego similiter poteris nolle vendere, nisi emptor in moneta argentea, vel aurea soluat. Attamen re attentius considerata putarim, verius esse, non licere vendere triticum, aliamve mercem, que pretium lege taxata est habet, ac dando emptorem, ut in moneta aurea, vel argentea, solutionem impedit. Quia ultra pretium legis conditio onerosa ab emploio exigeretur. Nam cum pretium legale adstringam non fit moneta aurea, vel argentea, tu vero emptorem adstringis, conuinceris, ultra pretium legis illum evitare. Præcipue autem id non licet haec tempestate, (tempestate Reipublicæ quidem, non tempore aperte vocito) qua aurea vel argentea moneta adeo superat in valore aream, ut si quis novem regales argenteos pro hordei modicu-
ta taxam exigeret, tredecim cum dimidio hodie in Regno Castelle receperat. In quantum itaque profutus eum contractum cum reliquandi obli-
gatione iam tenet.

DVBIVM V.

¹¹⁰ *Emit quis triticum ultra taxam ab eo qui licet vendit ratione asportationis: Potest in id codem pretio alteri reuendere?*

¹¹¹ *Potest planè. Quia illud triticum semper pretinet qualitatem asportationis ob quam permittetur, ultra taxam vendi. Sic p. de Ledsma p. 2. Jun. tr. 8.c. 32. diff. 15. de taxa.*

¹¹² *Minime poterit. Quia ille excessus ultra taxam non fuit primo venditori concessum ob triticum, sed ob illius asportationem, atque adeo non est pretium tritici sed asportationis. Cum ergo ille non asportauerit, ius habere non potest, excessum illum exigendi: Ita Salas de empr. & vend. dub. 16.n.2. Palao de inst. d. 5. p. 3. num. 2.*

¹¹³ *Auctoritas definitio. Cofolatio. Ego autem hanc sententiam veriorem esse puto, si de tritico asportato per terrâ loquiamur. Nam de tritico per mare asportato, veram esse Ledsma opinionem reor. Quia hoc triticum nulli taxa subiicitur, ac prouide ad cuiuscumque manus pertinari poterit prelio, quod secundum communem hominum estimationem iustum fuerit, vendi. Attamen licet venditionis ratione non valeat illi hoc incrementum ex tritico per terram asportato accipere; posset tamen ratione damni emergentis, si aliis vellet eodem prelio triticum habere; quia æquam non est, ut ex officio pietatis in commodam reportet. Lege. P. Ioan. de Salas dub. 24.n. 4. &c. Vegam v. Trigo, casu 1.*

Escr. & Mend. Thesl. Moral. Tom. V.

DVBIVM VI.

An iura asportationis exigere possit qui tempore abundantiae, quando necessam non est triticum asportari; id geserit?

¹¹⁴ *Non potest exigere. Quia haec concessio tempus sterilitatis, ac penitus videatur spectare: nam pro aliis temporibus sufficientia videbatur, cum absque asportatione triticum reperiatur. Sic redel. parte secunda sum tr. 8.c. 32. diff. 13. Vega v. Trigo, casu. 15. & alii communiter.*

¹¹⁵ *Exigere potest, quia lex non distinguit, eo tempore abundantiae quis asportauerit, an sterilitatis exigentia: tamet' in concessione succurr'i spectauerit tempore sterilitatis; & quoqua tempore triticum asportetur, cedit in Reipublica bonum, cum ex maiori illius abundantiae pretium sit immundum. Ita Palao de inst. d. quint. p. 3. numer. 3. Salas dub. 16. num. 2.*

¹¹⁶ *Cum his sentiens, id robro.* *Cum his sentiens, id robro.* *Non potest exigere.*

¹¹⁷ *Cum his sentiens, id robro.* *Cum his sentiens, id robro.*

DVBIVM VII.

An peccet letaliter Clericus, aut diues, qui frumentum in farina aut pane colto prelio à lege Regia praescripto vendiderit?

¹¹⁸ *Ex Regia lata Marritti mense Septemb. anni 1568. & alia 1571. & alia 1591. (referuntur leg. 4.5. & 7. sit. 25. lib., nonne collecti) sic ro. statuit. Ninguna persona de las que no son panaderos, ni acostumbran a masar, y vender pan cocido, ni son de calidad, que ayas de tener esto por trato, y officio: no puedan por se, ni por medio de las dichas panaderas, ni otras personas, ni mediante ninguna rato, ni palto, ni parrido, ni otra cautela, ni modo, vender el dicho pan cocido, ni vasa de semejante trato, y grangeria, solas personas &c. Circa eius tenorem quasierim, an peccato mortali affringantur Clerici, & diuites si triticum conuersum in panem vendiderint.*

¹¹⁹ *Licet lex haec seculares communiter sub grani piaculo obliget (ut suppono) haec peccati grani obligatio non procedit in Clericis, sub mortali dinitibus, alisque viris nobilibus, qui suis Clericos, & expensis, ac periculo triticum darent panificis in panem convertendum, & vendentes.*

P. 3. dam

174 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

dam soluto panificorum labore , modo illud triticum vendatur; pretio carenti , & à Magistratibus designato. Quia in præfatis legibus non videtur prohibitum vendere per se vel per interpositas personas suum triticum , vel farinam in pane cocto , sed ne hac via taxa excedatur. Colligitur ex illis verbis. Oiro si tenetis muy gran cuenta y cuidado , & averiguar , y saber , si algunas personas , que no son panaderas , ni delasque acostumbren à tener este trigo , ni por la tal calidad , que ayan de entender en esfer de semejante grangeria , traren por si , o por medio de otras personas , vender su trigo , o harina por estos medios de pan cocido excediendo , el precio de la pragmática , y para la defrancadar. En quomodo soluto in eos , qui primum excedunt , & animo fraudandi legem , panes coquunt vendendos lex inuehit. Præterquam quod hæc lex non iplos , sed magistratus adstringit , ac proinde ipsi non obligantur , nisi ad penam instinendam. Sic Mexia ad hanc leg. conclus. numero 31. pag. 138. Emanu. cap. 79. numero 16. Vega verb. Trigo , casu quanto.

118
Oblige
plane.

Hæc granus obligatio procedit in Clericis , ac diuitibus. Quia lex omnibus alijs , qui panifici non sunt , nec munus panificandi decet , prohibet , ne per se , vel per interpositas personas sub hoc colore taxam excedant. Ergo si de facto panes coctos vendant ultra taxam , quæ ipsi tritico , vel farinæ est imposta , hinc legi aduersantur , & legem defrandare censentur. Nam si de excessu taxæ pani coctæ à Magistratibus designate lex loqueretur , nihil speciale diuitibus , & viris nobilibus hæc lex prohiberet , nam panifici etiam prohiberentur , ne taxam à Magistratibus præscriptam excederent. Ita ferè omnes Doctores teste Palao de insl. disputatione quinta punto 9. numero tertio.

119
Hoc teneo
& confir-
mo.

Hoc teneo , & confirmo. Quia agricolis leg. 7. titul. 25. libro quinto nona Colleget. conceditur , vt triticum , quod colligunt , quodque illis superest ex sua familia sustentatione , possint in panem coctum conuerluvi vendere , ex facultate tamen Prætoris illius populi. Ergo lignum est , omnibus alijs hunc modum vendendi triticum , typam , & avenam esse prohibitum. Neque item possunt iij cum panificis contractum societatis iniuste , & lucrum ex pane cocto proueniens inter ipsoz dividatur , quia est luctum ex contractu prohibito.

D V B I V M VIII.

An empicio tritici , vt creditoribus des
solutum sit legibus non reuenden-
di prohibita?

120
Legē reu-
dendis trisi-
cum probi-
bentem
permitto.

Exstat lex Regia lata anno 1530. & 1539. & 1548. quæ habetur in nosa recopil. leg. 19. titul. 11. lib. 5. Ibi omnibus coi-
cumque conditionis , ac qualitatibus sunt , pro-
hibetur , ne triticum , hordeum typa &c. emant ,
vt reuendant sub pena amittendi triticum , &
pro prima vice delinquens sex mensum exilio

damna tur. Secunda per annum integrum. Tertia per tres annos , eademque pena ibi extenditur ad conductores reddituum , & decimarum , quæ tamen extensio sublata est leg. 4. tit. 25. libro 5. compilat. Actio itaque quæ his legibus prohibetur est empicio tritici , hordei , avenæ &c. eo fine facta , vt reuendantur. Quæsi rem autem , an empicio tritici , vt ceditoribus des in solutum sit his legibus non reuendendi prohibita?

Prohibita non est. Quia hæc lex est corre-
ctoria , & penalitatem , ac proinde nō debet extendi
ad calum similem etiam ex rationis identitate. non est.
Sic Glos. ad Clemem. Ut hi qui , v. In eiusdem
de aitate , & qualitate , & Authentico. Quæsi actiones , & ibi doctores Codic. de laus san. Eccles.
Barthol. Iason. & alij l. se constante , ff. soluto ma-
trimonio.

121
Prohibita
est.
Et
122
Prohibita
est.
Etsi.
P.
123
Idem sen-
tientia , non
nihil adiu-
cio.
C.
P.
124
Nonnulla
recole.

Et quidem prohibita. Quia ratio prohiben-
di empionem ad reuendendum , procedit in da-
tione in solutum , quippe ratio prohibitionis
est , vt constat ex principio huius legis , ne
hac empione panis illius caritas , quæ pappe-
ribus est nociva , inducatur , quæ ratio æque
procedit , sive ad reuendendum , sive ad dan-
dum in solutum ematur. Quando autem eadem
est ratio , dispositio legis ad easum similem , &
sublata verborum forma comprehensum ex-
tendi debet papernit. ad cap. ultim. numero 10.
& 1. de rescript. Robins de Curte tr. de con-
suetud. numero 346. Rips. leg. se constante in
princip. n. 66. ff. solut. matrimonio ita Castro Pa-
lao de insl. d. 5. p. 11 n. 7. & alij citans Matienz.
Azeuedo & Baldum.

Cum his sentio addens id procedere etiam
si authoritate Iudicis datio in solutum facien-
da est , si eo fine , vt huic dationi satisfacere ,
titicum emisses , quin eo ipso lo emis , vt vendas ,
creditori tribuas. Notanter dixi si emas , vt des
in solutum , & à fortiori vt expresse reuendas , nam
ad huius legis transgressionem non est opus ,
vt de facto reuendas , satis est , vt emas eo
fine , vt constat ex illis verbis : Pierda todo el
pan , que asi compraré . Non dicit , Lo que asi
compraré , y reuendiere , sed solute dicit , Lo
que asi compraré . Ut intelligas , empione tan-
tam compleri actionem haec lege prohibitum.
Adserit Matienzo ad l. 19. glos. secund. num. 3.
& Azeuedo ibi , numero 7.

D V B I V M IX.

An qui pluries emit triticum ad reuend-
endum , nunquam tamen punitus
fuit , debeat puniri pena , quæ
tertio ementi est
imposta?

124
R.
Ecolo empori tritici ad reuendendum pro
prima vice statui penam exili per sex men-
ses pro secunda vice , per annum : pro ter-
tia per tres annos. Dubitabis autem , si plures
quis emit ad reuendendum , nunquam ta-
men punitus fuit , an sit puniendas , ac si le-
mel tantum emerit , vel debeat puniri pena
que

¹²⁵ *Debet puni-
tia pena
guarans
mentis est
imposita.*

qua tertio ementi est imposta.
pena, qua tertio ementi imposta est de-
ber puniri. Quia lex dicit, *Y por la tercera
vez sea condenado en desfriero por tres años.*
At ille tertio vice emit: Ergo in illam inci-
dit penam tertio ementi impositam. Neque
æquum est, ut plures repetitum delictum
ea pena vindicetur, qua primum ementi statui-
tur, cum ex reiteratione & delicta graue-
ritate, & gravioribus peccatis subiciantur. Sic
Anton. Gomez tom. 3. variar. capite quinto nu-
mer. 9. assenser, stante statuto, quod quis pro
tribus furtis furca suspenderet, posse furca
suspensi, si tria furti commiserit, tametsi pro
prioribus futuri punitus non fuerit.

¹²⁶ *Nisi debet
ta pena
puniri, sed
pena
imposita
primum est.*

Non debet puniri pena, qua tertio emen-
ti imposta est, sed ea pena affici, qua con-
tra semel ementem est lata, quia lex penam
exilio imponens Dardanaris supponit, de cri-
minali depuniat esse, & delicta denunciata
ponit, & punius penam aggranat. Inquit
enim: *Pro prima vice exulet a loco habita-
tionis per sex menses: hoc est, pro prima vice,*
qua fuerit de crimine denunciatus, per sex
mensiles exulet: deinde addit pro secunda vice,
id est, pro qua secundo fuerit denunciatus
exulet per annum. Ita Matieno leg. 19 gls.
3. num. 3. Azenedo num. 8. quos Theologi com-
munitate sequuntur.

¹²⁷ *Combihi op-
timi.*

Priman sententiam probabilem satis sed se-
cundam probabilem esse reor, nam si in
harum penarum aggragatione non spectaret
lex delictum denunciatum, sed solum ipsam
delictum per se sumptum, alii verbis debe-
re disponere; nempe dicere: pro prima em-
puione emptor damnetur exilio sex mensium;
pro duplo per integrum annum; pro triplo
per tres annos.

DVBIVM X.

*Anres vendi possint carius, quam per se
valent ratione solutionis
credita?*

¹²⁸ *Pofunt qui-
dem.*

Possunt quidem. Quia cap. In cinitate de
vñr. aromata vendita ad creditum pluris
venduntur, quam si numerata pecunia ven-
derentur. Sic v.venditio, numero 7. Cas-
tetan. 2.2. q.7.8. articulo secund. ad 7. Ergo id
sine vñr. geti potest.

Minime possunt. Quia esset manifesta vñ-
ra, siquidem excessus ille acciperetur non
pro re vendita, sed pro solutio[n]e dilata &
credita, que est quoddam implicatum motuum.
Et habetur e. In cinitate c. consulfuit, de vñr. Ita
Ioan. de Medin. de resit. quæst. 38 capite quint.
Comar. 2. variar. cap. tertio numer. 6. Sotus lib. 6.
de iust. q.4 articulo secund. Toletus l. de sepi-
peccat. cap. 58. Ludouicus Lopez part. prim.
Infr. cap. 216. Salas de empt. dub. 41. Molina
d. 355. Lefluis lib. 2. c. 21. dub. 6. Rebellus parte
secund. de iust. lib. 9. q. 11.

¹²⁹ *Combihi op-
timi.*

Cum his sententia. Nec refert, quod tempore,
quod tibi soluto facienda sit, res pluris sit,
valitudo; nam illud incrementum non tibi.

sed empori cedit; in ipsum enim res, & illius
dominium à tempore contractus translatum
est. Caput autem In cinitate intelligendum
est, (vti explicat ibi Glossa) quia vendens illa
fernare debebat, & ratione lucri celsantis spe-
rat pluri, quam eo tempore erant valitura;
vendi potuerunt.

DVBIVM XI.

*An merces pretiosa in magna quantitate
ad nundinas sine ad portum adiecit
possint credito carius vendi, quan-
sit summum pretium illarum, si
presenti numerata pecunia vende-
re ventur?*

Non possunt. Quia inde inferretur, ob
solam dilationem pecunie pretium mer-
cium augeri, quod est vñr., siquidem
augetur ob virtuale motuum. Et quia du-
plex pretium constitueretur aliud pro vendi-
tione ad creditum, aliud pro venditione ad
pecuniam numeratam, quod nullatenus vi-
detur admittendum, ex cap. in cinitate, ex
c. consulfuit, ex cap. Naviganti, de vñr. sic Na-
vir. summ. cap. 23. numer. 82. & consl. 32. de
vñr. Ioan. Medin. de resit. quæst. 38. capit. 6.
Gutiérrez in qq. canon. c. 39. numer. 41. Garcia
libro prim. de contr. cap. 24. Angles q. de vñr.
ratione empionis, diffic. 1. Palatios lib. 4. cap.
13. Valent. 2.2. d. 5. q. 20. p. 20. secundo paragra-
pho 8. concl. 6.

- Possunt planè. Quia cum haec merces ob ea-
rum estimationem leu copiam non soleant ¹³⁰ *Possunt*
numerata pecunia vendi, sed ad creditum: ea-
rum pretium iustum cœlendum est, quod cō-
muni hominum estimatione in eo modo ven-
dendi iustum cœletur, tametsi minus sit eo
quod daretur, si pecunia vendetur annume-
tata. Ita Conarruias libro secund. variar. capite
terio numer. sext. Sotus lib. sext. de iustit. qu. 4.
articulo prim. ad 4. Salon. 2.2. qu. 77. contr. 24.
Bafies a. 4. dub. 9. Lud. Lop. p. 2. Infr. c. 64. Lef.
l. 2. c. 21. dub. 6. d. 5. Sa v. emptio. n. 4. & 7. Sa-
las de empt. dub. dub. 42. Tolet. l. de sept. peccat.
e. 50. Molina 17. 2. d. 357. Rebellus de iust. p. 2.
lib. 9. q. 14. & alij.

Hanc eligo sententiam. Quia cum pretia re-
turna lege Principis vel hominum estimatione ¹³² *Hanc eligo*
constituantur, & his mercibus ad credi-
tum venditis diuersum pretium iustum
constitutum, quam ad numeratum, con-
sequens est, vt illud iustum esse sit cœlendum.
Causa autem, ob quam diuersum pretium
constitutur, non est pecunia dilatio, sed illius
frequens periculum; labor, ac molestia
in ea recuperanda, ac lucrum cessans, quod ple-
rumque venditoribus contingit. Et licet haec
in una; vel altera venditione cœlent, non ob
inde pretium, quod frequenter contingentia
spectat, mutuantur. Sà v. venditio, numero septim.
& Salas dub. 42. annotatibus.

DVBIVM XII.

*An possit anticipata solutio minoris
emi centum debita Antonio post
annum soluenda præcisè. sine alio
incommode?*

133
*Questionis
status.*

Cetum est, te posse emere illa centum nonaginta daardv. gr. anticipata solutio-

nem, si debitum non sit liquidum, vel sit recuperatu difficile, vel inde aliquod tibi dannum

enierit, aut lucrum cœsset. Quæsto igitur est,

an, cum hac omnia cœssent, licite minoris emi

possit.

Potest quis minoris emere debitum illud, quia hæc debita dū proponuntur venalia instar mier-
cis, minoris aestimantur ex communī hominum acceptatione. Et quia frequenter quæ liquida videbantur, ambigua redduntur, & quæ recuperatu facili, difficultas succedunt. Et quia præ-
sentis pecuniae solatio venditoribus commoda est, emitoribus incommoda, ob quas causas

præsumunt communī hominum aestimatione di-
minui iure potest, etiā in vno, vel altero ca-
su ha difficultates, & incommoda cœssent. Sic

Abbas ad c. In ciuitate, n. 7. de vñs. Caetan. v.

vñsura ad fin. Armil. n. 33. & 50. Fumus n. 51.

Rofel. v. vñsura, 2. §. 15. Sā v. Debitum, n. 21. Na-
tar. sum. c. 17. n. 232. Toletus l. 5. c. 31

Non potest quis emere hoc debitum minoris anticipata solutio, secluso morali periculo difficultis solutio, aliisque inconvenientibus extrinsecis. Quia ins ad centum futura sublata omni difficultate ea habendi, eūdem estimatio-
nis est, ac centum de præsenti. Nam si minus valet ius ad centum futura, quam centum præ-
senta, potes centum à te in mutuum petenti repondere, te nolle illi ea mutare, sed velle emere obligationem ab ipso, vt tibi centum soluat, quam obligationem nonaginta de præ-
senti emes: quod certe esset, viam, vñsura latam aperire. Ita p. Tho. opus. 67. ad lector. Florensin.

Antonin. p. 2. tit. 1. c. 8. §. 3. & 4. Ioan. Medi. Syl-
vest. Bannes. Sotus. Arag. Valent. Graf. Mercad.
quos refert, ac sequitur palio de iust. d. 5. p. 13.
n. 6. Laym. l. 3. sett. 5. tr. 4. c. 17. §. 5. n. 32. Salas de
empt. dub. 39. Lecl. 2. c. 2. 1. dab. 8. n. 70. & Molina
contra rati. tententiam indicans improbabi-
lem tr. 2. d. 36.1.

136
*Hanc com-
munem se-
quor senten-
tiam.*

Hanc communem sequor sententiam, abne-
gans quidem, ex communī hominum iudicio
hæc chirographa, & obligations soluendi centum
futura, minus quam centum aestimari, se-
cluso periculo, & incommodo solutio, in-
croce cœstante, aut damno emergente idéoque
pro qualitate huius difficultatis, incommodi
præsumuntur. Conuincitur hoc authoritate
Bartoli ad l. Per diversas. C. mandati, & Bal-
di ad l. 2. C. ne lite pendente, afferentium, actio-
nem ad rem tantum valere quantum valet res
ad quam dirigitur, deductis laboribus, & ex-
pensis.

DVBIVM XIII.

*Cum ex causa extirpata, nempe ex
decreto Principis, ex abundantia,
vel sterilitate repente superuentura
valor mercium augendas, vel im-
minundus est: qui hoc sciat pri-
uatum, poterit vendere, vel eme-
re prezzo currenti?*

Minimè potest. Quia emptor merciū, qua-
lornatarii, ac per errorem censetur emere; nam si potest.
diminutionis futura concins est, nullatenus
emptionem celebraret. Sic Ioan. Medin. de ref.
questione 35. Conrad. de contrall. questione 62.
63. & 76. Manu. pars. secund. summ. capite 81.
numero decim. Glos. ad l. contra legem, ff. de
legib. Bartol. l. Quero ff. de actionibus empt. &c. alii
relati à Comarruia reg peccatum, p. 2. 3. §. 4.
num. 6.

Potest equidem. Quia illa censenda est iusta
emptio, aut vendito quæ valori rei vendite,
aut empicæ adequare, cum res nihil amplius Potest
valeat, quam quod lege iusta, & communī ho-
evidēdē
minimū aestimatione valere indicatur. Ergo &c.
Neque refert, hæc communem hominum aesti-
matione nisi ignorantie eventus futuriqua
valor naturalis, seu vulgaris rei ex hominum
aestimatione quo cumque modo concepta pro-
uenit, sicut valor legitimus ex ipsa lege, dum
lex perfuerat. Ita D. Thom. 2. 2. quæstio. 77.
articulo octavo. ad quart. Caetan. ibi Bannes
dub. quart. Aragon. dub. secund. Valent.
d. 5. q. 20. pon. 4. Toletus de sept. peccat. cap. 50.
numer. 3. Molina d. 354. Lessius lib. secund. cap.
21. dubio quinto Salas alios referens, de empti.
dub. 32.

Probabiliorē hanc sententiam induco, haud
abnegans primæ magnam inesse probabilita-
tem. Profecto nostra conclusioni robur ex
cap. 41. Genesios confirmatur, vbi Ioseph
præcius futura sterilitas, ob quam fru-
menti valor angendus erat, pretio curren-
ti ingentem illius copiam, emit, & in sub-
sidium famis aduenturæ reclusit, concesse-
rim autem primæ sententia Auctori bus,
contractum illum esse aliquo modo inno-
luntarium: fed quia simpliciter vo-
luntarius est, & non procedit
ex errore aliquo ad subtilitatem
contractus pertinentem va-
lidus proculdu-
bio est.

**

DVBIVM

Sect. II. De Contract. Onerosis. 177

distrib. d. quint. punit. 15. num. 6. Propendet Lef. citat.

D V B I V M X I V .

An possit pecuniam, quam priuatum scis breui tempore imminuendam, vel deponendam, mutari cum obligatione eandem quantitatem reddendi?

¹⁴⁰ Non potes. Quia qui seit mox deponendam esse pecuniam, nihil dat mutuatario, & qui agno'cir illico imminuendam, minus dat quam reddi sibi postulat. Sic Sylvester. v. Vtura 1. qu. 15 Gabr. in 4. dif. 15. questione 11. avicen. 3.

¹⁴¹ Potest omnino. Quia nulla iniuria committitur, cum nihil aliud peratur, quam quod de presenti conceditur. Ita Salas de empt. dub. 32. in fine. Palao de insit. d. 5. punil. 15. numero quinto.

¹⁴² Hoc verius esse reor, si probabilitate mutuans sciat eam pecuniam à mutuatario esse absumendam. Nam si aperte cognoscat eam pecuniam mutuo petere, vt necessitat post immisionem pecuniae, aut omnimodam depositiōnem succurrat, certe non andeo à prima sententia recedere, & Magistrorum meorum Ioannis de Salas, & Ferdinandi de Castro venia, secunda omnino nuncium remitto.

D V B I V M X V .

Sciens ex Consiliarij Regij (v. gr.) moniti tritici valorem cito lege promulganda imminuendum, potestne licet id pretio currenti vendere, vel emere?

¹⁴³ Minime id potest, si ea ventito procedat ex notitia quam à Rege vel Regio Consiliario secreto accepit. pretium tritici ex lege proxime superuentura imminuendum fore. Quia aliorum detrimentum notitia legis vitetur, que omnibus debet esse communis. Sic Molina, disputatione 354. Rebellus de insit. parte secund. 1. 9. questione 6. Pinel. ad l. secund. Codic. de refind. vendit. part. 3. capite secund. numero 22. & 23. Lessius antea libro secund. cap. 21. dub. 5. & Salas de empt. dub. 32. Idem sentiunt in Magistratu, aut alio qui malitiose suis fuerit scientia legi promulgande in aliorum detrimentum, quia Magistratus tenetur ex officio omnibus civibus commoda prouidere, neque viluan pro alio grauare.

¹⁴⁴ Potest plane spectato iuri rigore quilibet ea scientia vt ad suas merces distrahendas? Quia esto ea distractio cedat in emptorum detrimentum, id est per accidens ex lege superuentura pretium mercium diminuente, non ex natura contractus, neque vendorit illud detrimentum intendit. Sed procurat sibi consulere, & sui detrimentum vitare. Ita Palao de insit.

Probabile satis hanc sententiam esse iudico, quia licet vel ipsi Magistratus obligentur omnium ciuium commoda æqualiter perestat, id intelligendum est iuxta leges ac inclinor. confuetudines praescriptas, & in populo vigentes, ac proinde distrahens suas merces ex scientia priuata legis futuræ nullam iniuriam emptoribus irrogat. Attamen ego in primam sententiam magis inclinor.

D V B I V M X VI .

An censeatur deceptor iniustus qui interrogatus an pretium mercis imminuendus sit, obsurdescit, vel respondet, se nescire, vel afficit, diminuendum non esse.

¹⁴⁵ Deceptor non censetur iniustus. Quia illa deceiptio non inducit ad rem iniustum, sed ad iustum contractum, & ad proprium damnum vitandum. Quemadmodum si pauper ostio dinitis assistens alteri pauperi accedit diceret, elemolynam iam expensam esse, vel diutinem abesse à domo: non tamē ob mendaciam hoc decipiens ille censetur ad restitutionem obligari. Adde, sic testant fides adhiberi non debere, cum præsumi posset ob proprium commodum mentitus. Sic Banes 2. 2. quæst. 77. articulo 3. dubio 4. Arag. dub secund. Salon. contra. colim. probable reputat Lessius lib. secund. capit. 2. 1. dubio quinto num. 4. 3.

Deceptor iniustus proculdubio censetur. Quia manifestum est hac deceiptio inducere ad contrahendum, alias non contractum: & consequenter ad sustinendum damnum ex eo contractu proneniens. At communis, & fere omnibus sententia est, si fraude, & dolo bonum proximi quis impedit, vel imminuat, peccare lethaliiter contra iustitiam cum restituendi obligatione. Ergo qui inducit mendacij assertione emptorem ad contrahendum, iniustitiam commitit, & restituendi obligatione adstringitur. Ita Castro Palao de insit. commut. d. 5. pun. 25. num. 9. citans Molinam, Rebellum, Lessium, & Salas.

Cum his opinor, excipiens ramen, nisi illi fieri asserenti nullam fidem emperor prudenter adhibeat: quod nou est præsumendum, si serio ille asserit, pretium imminuendum non fore. Verum ex eo, quod obsurdescat, & responsum retineat, vel verbis aquinoecis vtatur, vt veritatem celet, nullam obligationem inde restituendi contrahere eum existimo quia non tenetur veritatem manifestare: in dū ius habet eam celandi, vt suis bonis consulat: neque ea dissimulatio est positiva deceiptio, aut in contractu inductio, sed veritatis occultatio, ac contractus permisso. Vti Salas asseruit dub. 33.

¹⁴⁶ In primam sententiam

¹⁴⁷ Non censetur iniustus deceptor censetur.

¹⁴⁸ Cum his opinor quædam adhibens restitucionem.

D V B I V M

DVBIUM XVII.

An ut emptor dicatur Iesus ultra dimidium iusti pretij debet rem valentem centum emere plusquam ducentus (verbi gratia) regalibus.

¹⁴⁸
Statu
questionis.

Sæpè contingit, tam venditorem, quam emptorem decipi; illum vendendo tem minori pretio, quam valet; hunc emendo majori. Porro ex parte venditoris ferè omnes Doctores concurunt, lassione ultra dimidium pretij contingere, si non valentem centum viderit minori pretio, quam quinquaginta quia in ea-venditione medium iusti pretij non attingit. leg. secund. C. de refind. vendit. siquidem nec dimidium pars veri pretij est soluta. In emptore autem doctores non concurunt. Vnde quæsterni, at ut emptor dicatur Iesus ultra dimidium iusti pretij, debeat rem valentem centum emere plusquam ducentus?

Debet quidem. Quia lassio ultra dimidium ex parte venditoris est, cum non accipit pretij dimidium rei venditæ. Ergo lassio ultra dimidium ex parte emptoris est, cum non accipit dimidium pretij numerati, hoc est, cum non accipit rem, cuius valor attingat pretij numerati dimidium. Sic Panormit. ad capit. Cum dilecti, numer. secund. de empiri, & vend. tametsi cap. Cum causam, eod. ita contrarium dicat, Pinel. alios referens ad leg. secund. Cod. de refind. vend. part. prim. cap. 2. numer. quinto & 6. Conan. libro. 7. capit. 9. Forcatol. dialog. 100. Duaren. leg. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Fachin. l. 2. controuc. 6. Cujat. l. 16. obseru. c. 18.

¹⁵⁰
Non debet, sed sufficit, si rem valentem centum plusquam ducentis emere, sed sufficit, si rem valentem centum, plusquam 150. emat. Quia inter venditorem & emptorem seruanda est æqualitas. At venditor lassio est ultra dimidium iusti pretij, cum dimidium pretij rei venditæ non accipit; Ergo emptor lassio erit ultra dimidium cum plusquam dimidium pretij eiusdem rei dedit. Alias si oportet rem valentem emere daentis, non esset lassio ultra dimidium, sed in duplo contra leges, que lassionem ex parte pretij considerant. Ita Molina tractat secund. d. 349. Pinellus parte secunda de iusti libr. 9. quest. 3. selt. 1. Lessius lib. secund. capie. 21. dub. 4. Salas de empt. dub. 26. Anton. Gomez, Greg. Lopez, Padil. Couar. Azueda. Gutier. Soto, Salon Lopez, quos refert, & sequitur Palao de iusti distrib. d. 5. pzn. 17. §. 1. n. 3.

¹⁵¹
Idem af-
firmo.

Idem affirmo, abnegans quidem, lassionem considerandam esse ex eo, quod emptor accipit, sed ex pretio, quod dedit. Vnde si dedit dimidium plusquam dare debuit, Iesus fuit ultra dimidium; ut vendor si munus dimidiij pretij accipere debuit. Alias inter venditorem & emptorem non seruaretur æqualitas, quod non est admittendum, cum sint correlativa, & dispositum in uno, in alio censeri debet esse dispositum.

DVBIUM XVIII.

Ladens emendo, aut vendendo intra dimidium an peccet, & teneatur ad restitutionem?

Nec peccat, nec ad restitutionem tenerur. ¹⁵²
Quia leg. In cause, §. idem Pomponius. ff. Nec pec-
de minoribus. & leg. Item se pretio, §. vi. cat nec de-
ff. locai. alterius licitum esse naturaliter con-
trafieri; se inicem in pretio decipere, ac tueri.
non est licitum ultra dimidium, sed ea dece-
ptio reparatur lege secunda Codic. de ref. vendit.
Ergo admittenda est deceptio intra dimidium.
Et quia deceptio intra dimidium, cum parum distet à iusto, remissa censeretur à venditore, vel
emptore. Sic Doctores, quorum meminere Matienzo, & Salon citandi. Sæc. vers. venditio, numer.
20. ait: Quid parum est, censeretur emptor, &
venditor inicem condonare.

Peccat, & tenetur ad restitutionem. Quia ¹⁵³
leg. Iure natura, ff. de reg. iur. dicitur: Iure Pescat &
natura equum ei, nemine cum alteris de- restituere
trimenti, & iniuria fieri locupletiorem. Ra- debet.
tio est manifesta. Nam esto deceptio si intra
dimidium iusti pretij, legi tamen naturali ad-
uersatur, cum nullus vellet sibi ipsi illud dam-
num inferri, & consequenter lex naturalis
obl. gat ad illius reparationem. At nulla lege
positiva reperitur haec obligatio dissoluta, ne-
que id erat expediens. Ita D. Thom. 2. 2. que-
sito. 77. articulo prims. Caiet. Bannes, Aragon,
ibi. Salon. contr. 17. Nauar. summa capit. 9. no-
tab. 9. corollar. 13. Molin. d. 350. Lessius libro
secund. cap. 21. dub. 4. Salas de empt. dub. 26.
Coutar. reg. Poſſessor. p. secund. §. 7. & lib. secund.
variar. cap. 4. num. 1. & alijs

Hec sententia certa, omninoque ample-
ctenda est. Cuicis veritati non obstant leges il-
le citate. Licer quidem naturaliter contra-
tentibus se circumvenire, id est secundum
ius gentium, quod naturale secundario appellatur,
licitum est, id est, permisum ablique
punitione, se circumvenire. Sapientia enim licere
pro permitti se sumit, iuxta leg. Non omne. ff.
de reg. iur. Non omne quod licet, honestum est, id
est, non omne, quod permittitur, est honestum.
Illi vero, quod ex meo Emmanuel de Sa
adducitur ad summum sustineri posse
concedo, cum minima est lassio
& aliqua donationis signa ad-
sunt; scilicet cum lassio est
gravis, licet sit intra
dimidium.

* * *

DVBIUM

DVBIVM XIX.

*Quod forum Ecclesiasticum ledens in-
tra dimidium tenetur, laeso-
nem reparare?*

155
Tenerit, & actio laeso datur. Quia cap. i.
 sed diuersum, de alienat. fandi dic-
 tur, Ecclesiasti non pati ultra iustitiam
 aliquid fieri. Ratio est, quia Index Ecclesiasti-
 cus cogere potest querilibet etiam laicam suis
 Censuram, ut à peccato lethali defiat. Cum
 igitur ledens graviter et à intra dimidium pec-
 catum lethale commiserit, & obligationem
 restituendi habeat, poterit optimè. Sic Glos.
 ad cap. Ea enim §. hoc ius 10. qnest. secund. v.
 & plus Padil. leg. secunda num. 5. & 56. Codic.
 de refe. vendit. Natur. cap. 9. de iudice notab. 6.
 coroll. 13. Cour. 4.2. var. c. 4. n. 1. & alijs pinteres
 res citati a Tiraquello q. 1. connub. n. 11.

156
 Nec teneatur, nec laeo actio datur. Quia
 cap. cum. dilecti. cap. cum. causa. de empi. & vend.
 folium conceditur actio, cum est laeo ultra
 dimidium negue illius est texus actionem direc-
 tam intra dimidium concedens. Ita Pinellas
 ad leg. secunda Codice de refeind. vendit.
 Matienzo ad leg. prim. 1. tul. encycia lib. quint.
 glof. 1. & 8. num. 1. Fachin lib. secund. contron.
 cap. 25. Salas 2. 2. 9. 77. articulo prim. contr. 17.
 Molina d. 349 Rebellus parte se. unda de in-
 fista lib. qnest. 3. scđio 2. Palao de iust. com-
 mun. d. 3. punct. 2. § 2. num. 7. Salas de empi. dub.
 27. num. 3. & 4.

157
 Cum his sentiens, aduententer illam particu-
 lam *Actionem directam apposui*; nam indi-
 rectam & per viam denunciations non est du-
 bium laeo sicut & culibet alteri competere.
 Potest enim denunciate iudici Ecclesiastico, ut
 ledens obligationem, quam habet in conscientia
 satisfaciat.

DVBIVM XX.

*An ex contractu per procuratorem initio
 concedatur actio, ut contractus
 in quo quis lasus fuit intra
 dimidium rescindatur vel
 iniquitas reparetur?*

158
Silaeso intra dimidium contingat incon-
 tractu per procuratorem celebrato, con-
 ceditur ratio, ut contractus ille rescinda-
 tur, vel iniquitas repararetur. Quia leg.
 Vnde si Nernus. pro socio, dicitur. *Judicium
 arbitrii*, qui in sexta parte ledit, rescinditur.
 Ergo etiam rescindatur debet contractus in quo
 procurator ludit. Sicut Paulus de Castro ad l.
 secund. Codice de refeind. vendit. numer. 5. Bartol.
 & si dubius, ad l. si societatem, §. arbitrium
 num. 25. ff. pro socio. Ancon. Butrius ad c. Quin-
 tavallis, de iure inq. & ibi Panormit. num. 35.
 Barbat. ad cap. cum causam, numer. 11. de

empt. & vend. Alexand. ad l. si quis arbitra-
 tu, numer 20. ff. de verbis obligat.

Ob laesonem intra dimidium ex contra-
 ctu per procuratorem non darur actio. Quia 159
 nullibi habetur, ob laesonem intra dimidium conceduntur.
 a procuratore factam contractam rescindi. Er-
 go seruanda est regula generalis l. 2. Cod. de re-
 feind. vendit. ob totam laesonem infra vel extra
 dimidium actionem concedens. præterea id
 coniunctur ex l. si voluntate. Cod. de rescind.
 vend. vbi filius nomine matris venditionem
 celebravit, & tamen in fine illius legis dicunt
 venditionem non rescindi, nisi minus dimidia
 iusti pretij, quod fuerit tempore venditionis,
 datum esset. Ita Abbas ad cap. cum causam, num.
 5. Anton. Butrius, num 25. de empt. & vendit.
 Pinel. ad l. 2. C. de rescind. vend. part. 2. c. 1. n. 15.
 Padil. n. 66. Cag. n. 166. Fachin. l. 2. contr. c. 29.
 Matienzo ad lib. 1. glos. 3. num. 13. titul. 11. 1. 5. com-
 plat.

Longe veriorem hanc sententiam esse iudi-
 co. Nec oblatre existimo legem unde si Nernus.
 in qua quidem arbitrium illius, qui vt
 bonus vir eligitur indicatus, rescinditur ob
 minorem laesonem dimidia pars, quia non
 iudicavit vt bonus vir, ideoque ad arbitrium
 boni viri iudicium revertitur. Secus est in pro-
 curatore qui signatus, & imprudens con-
 stitutus, constitutus est imputandum leg.
 cum mandato §. ultim. ff. de minoribus. Præter-
 quam quod constituens procuratorem præscri-
 beret ei potest modum agendi, & contrahendi,
 quod tamen in arbitrio facere negavit.

DVBIVM XXI.

*Si laeo intra dimidium in dotis asti-
 matione contingat, concedatur*

actio?

160
COnceditur quidem. Quia leg. Iure succur-
 sum, ff. de iure dotum. dicitur: Si in do-
 te danda circumuenitus sit alterius & maiori
 annis 25. succurrendum est, quia bono, & a.
 quo non conueniat, aut luc ari aliquem cum
 damno alterius, aut damnum sensire per alterius
 lucrum. Et leg. si circumscripta. Codice. soluto
 matrimonio. cauerit. Si circumscripta matre vestra,
 viliori preiso dorales res estimata sunt, quid su-
 per huiusmodi contractum iusti statutum si vul-
 go patet. & leg. si res estimata, §. 1. ff. de iure
 dotum. Sic: si mulier se dicas circumuentam,
 minoris res estimasse, vt puta serum, si que-
 devit in hoc circumventa est, quod serum de-
 dit, non tantum in hoc, quod minoris estimau-
 sis, in eo actuorum, vt serum sibi restituantur.
 Et his itaque legibus sic haec sententia suade-
 tur: Ha leges, ut concedant actionem ad in-
 equitatam reparandam, non exigant inaequa-
 litatem est, ultra dimidium iusti pretij, sed so-
 lum quod laeo interueniat, & maritus gra-
 natum se sentiat, & rationi consonum sit, ne
 cum alterius damno quis luciretur.

161
 Spectato iure communii, non conceditur
 actio ex laesonem intra dimidium in rerum do-
 talium estimatione. Quia exceptio communi re-
 gula

180 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

gula inducenda non est, nisi iure, aut manifestatione comprobetur: at ex predictis legibus non colligatur manifeste concedi actionem ex lectione, ac grauamine intra dimidium sed solùm concedi actionem ex laetione, & grauamine, cum ad bono & aquo conueniat. quia verba indifference sunt; ut concedatur actio ex laetione intra dimidium, vel extra, ergo exceptio a dispositione legis secunda & leg. si voluntate, Codic. de rescind. vendit. expresa in iure non est. Maximè cum verbum conuentio, & verbum Circumscribo dolosam deceptionem frequentius denotent, lege prim. vers. circumscriptibendum, ff. de dolo. Ex alio autem capite non est ratio efficax, nam est inter coniuges magis dedecat deceptio, quam inter alias personas ob intimam eorum coniunctionem; sed sic magis dedecet, ut inter ipsos lites multiplicentur, ut pote quæ paci, mutuoque amori hand leviter obstant Ita Fulgo. ad l. secund. num. 2. Codic. de res. vendit. Cagnol. ibi. num. 63. Salicet. ad l. s. res. estimata, paragrapfo prim. ff. de iure donura. Rebut. de res. convr. articulo vnic. glof. 15. numer. 13.

163 Profecto in pecto iure communii probabilis fatus haec sententia est Dixi spectato iure communii, nam attento iure nostro Regio in lege bilis quidem est, sed prima eligo. 16. titulo 21. part. 4. manifestum est, ob quamlibet granum laetionem etiam intra dimidium iusti pretij factam in rerum dotalium estimacione actionem concedi. Vt probat Anton. Gomez leg. 50. Tauri, num. 44. Geor. Lopez. ad l. 16. Matienzo ad leg. primā titulo 11. lib. quint. compil. glof. 8. numero 21. Attamen primam sententiam tanquam communiam fastinendam esse non debito.

D V B I V M. XXII.

(An ius accrescendi transeat, in emptorem hæreditatus?

164
Questionis status.

Accrescit
emptori.

166
Emptori
non accres-
cit.

Antonius fuit simul cum Petro hæres à Joanne institutus, vendidit Antonius sue hæreditatis partem, qua venditione facta, Petrus hæreditatem repudiauit, queritur ergo, an Antonio, an emptori ea pars accrescat?

Accrescit emptori. Quia ius accrescendi non sequitur personam hæreditatem destitutam, sed hæreditatem habentem; non enim persona, sed hæreditati adhæret. lege si Tito. ff. de usufr. ibi: Qymiam portio fundi portioni vñfructuaria personæ succederet. At heres nullam hæreditatis portionem habet, sed solūmodo nomen vacuu hæreditis emptori vel hæreditati habet. Ergo emptori, & non hæredi ius accrescendi coperit. Sic bar ad l. re coniuncti, n. 26 ff. de legat. 3. & ibi Villalonga pag. 3. Cur. iunior ad leg. vni. C. quando non petentia partes n. 12. & ibi Sebal. Tapia num. 20. Duaten. l. 2. de iure accresc. 6. & alij.

Ex simplici venditione hæreditatis non est venditum, nec transmissum ius accrescendi in emptorem. Quia ius accrescendi aedentes hæreditatem sequitur, leg. vni. C. quando non petentia partes. Et quia iuri accrescendi locus non est, ubi diuerso iure succeditur leg. sed cum patrone

ff de horo posse. At venditor succedit ex voluntate defuncti, emptor ex contractu; Ergo Ita Petr. de Villaperti relatus à Bart. ad leg. Re coniuncti, numer. 26. ff. de legat. 3. Ialon. ad l. secund. num. 9. Cod. de partis. Salicet ad l. vni. C. quando non petentia partes, num. 15. Decus ibi, in 2. lectura. num. 43. Anton. Gomez lib. prim. vñ. cap. 10. num. 44. Ioan. Gutierrez in repet. l. vni. Codic. quando non petentia partes, num. 60. Cuac. l. 12. obsernat. 6. 3. & alij.

Et si prima sententia probabilis sit, longe probabilorem secundam esse existimo. Nā qui vendit suam portionē hæreditatis ea solūm censeatur vendere, quæ ipsi portioni adhærent, & hæbilius, quæ vendens de præsentis habet, leg. Haredem, ff mandati, & leg. secund. §. 1 ff. de hæredit. vel actio. vendita. At portio hæreditatis postea succedens non erat tempore venditionis, Non igitur reputanda est vendita. Fator quidem, ius accrescendi non sequi hæreditate destituta si ea destituta sit tanquam indigna, secus donatione, vel venditione destituta fuerit; quia eo calu non est indignus portione superueniente, cum ius succedendi retineat. Nec verum est portioni hæreditatis materiali ius accrescendi competere, sed competere persone, cui prædictum ius debetur.

Hoc mihi
longe pro-
tulerunt.

D V B I V M. XXIII.

Res vendita cum expressione quantitatis est, at postea maioris, vel minoris quantitatis esse reperiuntur: Premium sine augendum, aut diminuendum, si venditio sit corporis?

Difficultas est, cum ex verbis, aliisque circumstantiis colligi perfecte non possit, quoniam pacto mercis quantitas exprimitur an animo demonstrandi rem venditam, an restrinendi alienationem! Et quidem si constet exprimi quantitatem animo alienationi restrinendi, ea sola quantitas, quæ fuerit expressa, vendita censebitur. Secus vero si animo demonstrandi rem venditam expressio fiat. Si dices, Vendo tibi hunc agrum decem iugera habentem, vel hoc dolium vini, quod continet decem amphoras: Hæc venditio intelligi potest fieri ad mensuram, ita vt volum decem iugera, vel amphora censeantur, vel fieri potest ad corpus, ita vt censeatur venditum corpus id est ager, vel dolium, siue plures mensuras, siue pauciores habeat. Porro, si venditio non a corpore, sed a mensura inc. p. v. g. si dices, Vendo tibi decem iugera, quæ habeo in hoc agro, vel decem vini amphoras, quas hoc dolium continet, tunc enim si plures mensuræ adfert, innundat censemur. Quæsiherim vero, an cum venditio intelligitur eis de corpore premium minuendum sit, vel augendum, si plures, vel pauciores mensuræ expressis reperiuntur?

Ad statum
questionis
nonnulla
premissa.

Nulla est obligatio augendi, vel minuendi pretium, sed incrementum, vel decrementum cedit emptori. Quia illa quantitatis expressio non ad arctandam venditionem, sed ad demonstrandam,

169
Preiū non
ei augēdā.

Sectio II. De Contract. Onerosis. 181

monstrandam, & significandam ipsam rem venditam facta est. At falsa demonstratio non viciat venditionem, donationem, vel legatum. *leg. demonstratio, ff. de condition.* Ergo Sic Anton. Gomez lib. 2. var. c. 1. n. 16. Rebel. de inst. p. 2. l. 9. ca. 17. *sel. 2.*

*Agendū
demonstratio
nem.* Ob incrementum quantitatis expressa pre-
tum angendam, vel minuendum est. Quia a
alias venditor, vel emperor deciperetur. Ita mul-
ti, e quorum numero est Molina d. 367. post
mocci.

*170
Affinitas
nisi.* Ego autem alter existimo dicendum, cum excusas a qua in iure expressa reperitur, ac cum repertis defecit. Nam cum repertis excusis, nulla est empori obligatio, pretium non au-
gendi, sed tunc incrementum ipsi credit ob premium confirmant. Quia intentio venden-
tis fuit venditionem perficere de illa specie, seu
corpo, v. gr. se illo fundo, pro cuius na-
tura significatio quantitatem expedit. Ergo si doceperis fui in eius expressione, eo quad
plures mensuræ, quam ipse expressi, repe-
sentatione ob inde venditione immundanda est. Quia
sibi inputare venditor, quos certam quanti-
tatem agnoscit. E contra res se habet, cum de-
ficit, ja quantitate expressa reperitur, nam
eo ipso debet venditor in foro consciente, &
in exteriori compelli actione quam minofis ad
pretium designatum immundandum.

D V B I V M X X I V .

*An tenetur venditor, vitium occultum
merci nec notabiliter noxia, vel inu-
tilis empori manifestare, si credat
non empturum vel non empturum
tanto prezzo?*

*171
Causa sup-
ponit.* C eratum est, rescindi debere venditionem vacue (v. ga.) factam ei, qui ad arandum emit, cum ad hoc officium inutilis sit, licet eo-
dem pretio poterat ad maculum venundatur. At si meix vidua virilis per accidens fit ementis, vt
equus subvancus fera, ac si vitium non habe-
ret, si tamen per se ad finem, ad quem emi so-
ller, inutilis sit in foro conscientiae contractus
poterit rescindi, quia non est inspectanda utilitas
emporii per accidentem contingens, sed an res
empta per se virilis sit ad finem, ad quem ple-
rumque solet emi Molina d. 353. Rebel. p. se-
cund. de inst. lib. 9. q. 9. n. 5. Salas de empt. dub. 35.
n. 9. Quocirca controversia est, an vendor tenet
vitium occultum merci manifestare
nec notabiliter noxiun, nec reddens empto-
ri inutilem mercem.

*Tentor
quidem in
trepp. foro.* Teneat quidem. Quia in hoc contra-
etu involuntarium interneat, non enim
empor emeret, vel non emeret tanto pretio,
si vitium sibi detergetur. Habet namque em-
por calu quo vel emere ius contendendi de
infimo pretio, qua contentione primatur ob-
vitium sibi inique occultatum. Sic Abbas
ad cap. Inuisum, de rer. permutat. Nauarra
summa capite 13. numero 89. Gabriel. in 4.
distrib. 15. quest. 3. articulo tertio dubio pri-
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

mo Ioannes Medina de restitution. questione
24. Rebello plures referens parte secunda
libre nono quæstio. 9. numer. tertio.

Non tenetur in foro externo, nec in foro con-
scientiae. Quia ad invalidandum contractu veditio-
nis, spectandum est, an deceptio talis sit, ut tur.

174
ire naturali, vel positivo contractum annul-
ler, non autem spectari debet, an emperor
empturus foret, vel non foret, alias passim
contractum disfluuerentur in grane Reipubli-
ca detinuerunt; cum sapientes si sibi
omnes circumstantia manifestarentur, ab em-
patione cessarent. At lenis iactura rei emptæ
nec naturali, nec positivo iuri contractus dis-
solutionem praestat, neque id expediens erat,
maxime cum res pretio infuso sit empta. Ita
D uis Thom. 2.2. questione 7. articulo tertio &
ibi Aragon post quint. dictam. Salas controv. se-
cunda Valent. d. quin. quæst. 2.2. punct. quart.
conclus. secund. Layman. lib. tertio sectio. quin. rr.
4. capite 17. paragrapho secundo numer. 1.5. &
colligit ex leg. prim paragrapho proinde & leg.
Et quæ ultra ff. de adiutorio casto.

Hoc probabilitus esse reor, nec iudico obsta-
re, illam emptionem esse aliquo modo inu-
lontariam; satis enim est, quod simpliciter
voluntaria existat. Ita licet emperor ius habeat
contendendi de infimo pretio; inde non in-
fert, teneri vendorem, nonna vitia rei ven-
dita manifestare, quia ex rei natura, & spe-
cata communis contrahentium praxi, manife-
stari affolent, nempe, quæ redditum mercedem no-
miam, vel notabiliter inutilem.

D V B I V M X X V .

*Facto emptionis, ac venditionis contra-
tu tenetur venditor, em vendi-
tam tradere empori, cum pri-
mum possit, satisfaciat,
inter esse soluendo?*

*N*on tenetur quam primum possit, trade-
re, sed satisfacit, si interesse soluat; nec
compelli potest præcisè ad rem tradendam; Non ten-
sed ad tradendam rem, vel ad soluendum
empor, quanto sua interest, quod res non
tradatur. Quia leg. 1 ff. de aff. empti. dicitur, si res
vendita non tradatur, ad id, quod interest, agitur,
& leg. si traditio, C. eod. it. idem habetur. Sic Fa-
chin. l. 2. contr. c. 30. relatus a Socin. l. Certi con-
dit. ff. si certum petatur. Et ab Alciat. ad l. uni.
C. de sent. que pro o. quod interest.

Tenetur plane, quæ primum possit tradere mer-
cem, compellique ad id potest vendor in foro
coſcientiae obligatus cu effectu tradendæ, v. *Tenetur
planè.* gr. ad prædictum: Ergo non satisfacit interesse sol-
uendo, nisi faciasceret, dissoluendo contractu, &
prædiuum redendo. Ita Glos. Bart. & paul. Cast.
ad l. 1. ff. de aſſion. empti. Alex. Deci. & Iafon. ad l. 1.
l. Certi condit. ff. si certum petatur. Pinel. ad l. 1.
C. de bonis mater. p. 3. n. 26. Conat. Ant. Gomez
Menoch. quos citat, & sequitur Palao de inst.
distrib. 5. pun. 13. n. 2.

Q

Et si

182 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

173
Hoc mihi
probabilis.

Esti sententia prima in foro externo probabilis sit, probabiliorē secundam esse reor. Nam leges adductae à Facheo probant, ad interīse agendum esse, cum venditor facultatem tradendi mercem non habet. Id enim probant lex 1. & lex Traditionis.

DVBIVM XXVI.

Si venditio completa non sit, eo quod neque pretium non sit solutum, nec fides de ipso accepta, an fructus competant venditori?

179
Statuusque
sitionis

Certum est, peracta venditione fructus rei vendite nascituros ad empōrem pertinere, quod intelligo, si perfecta sit venditio. Quid si completa non sit, eo quod nec pretium sit solutum, nec fides de ipso accepta a venditore, competit ne illi, an empori fructus rei venditae?

180
Competunt
venditori,
non empō-
ri.

Competunt venditori. Quia res suo domino fructificare debet: at quoque empōrē pretium soluat, vel illius sedem venditor sequitus fuerit dominum rei venditae, etiam traditae empori non acquirit. §. vendita Inſtit. de rer. di-
nij. Ergo neque fructus illi acquiruntur, sed venditori competit, sic communiter Iuris ad leg. Curabit. C. de actionib. empī. & leg. Iulianū, §. ex vendito, ff. eodem titulo & ad leg. fin. ff. de periculo, & commōdo rei vendita. Lupus tr. de ejus. §. 7. Minfing. cent. 4. obser. 53. Angel. v. empīo. num. 5. Couar. l. 1. var. c. 15. n. 2. Molin. d. 168. Sā v. venditio num. 12. Rebel. de ius in p. secund. l. 9. quæstio. prim. sētio prima numer. quinto.

181
Competunt
empōri,
non vēditō-
ri.

Non competit venditori, sed empori. Quia post contraactum initium emptionis & venditionis tamē empor pretium non soluat, vel ipsius fidem venditor non accepit, res vendita empori est debita: Ergo etiam fructus, qui ex illa re oriuntur debet eirunt, cum hi ipsam rem sequantur, eique adhērent. Ita Syluest. v. vñfura 2. q. 11. Rosel. v. cod. §. 47. Armil. n. 15. Lopez lib. primo de contract. capite 36. ad 1. Lelius libro secundo capite 21. dub. 13. num. 109. Nauarra. lib. tertio de restitu. sētio. quinta tr. 4. c. 17. §. 2. n. 18.

182
Hoc verius
mibi.

Veriore ac communiorē hanc sententiam esse reor. Nam peracta venditione si res vendita pereat, aut deterior fiat absque venditoris culpa, eius diminutio aut interitus ad empōrem spectat: Ergo etiam spectare debet eius commodum, & accessio.

* * *

DVBIVM XXVII.

An possit absque r̄furā labē venditor cum empōre conuenire, ut interim, dum pretium non soluerit, vel res alia frugifera emenda non offertur, aliquam pensionem annuātum soluat?

Potest quidem. Quia nullū videtur inconveniens, ut id ipsum quod lex Iulianū, Potest qui-
§. ex vendito, ff. de actionib. empī. con- dem.

cedit, in pāctū deducatur. Et quia licet est, cum empōre pacisci, ut dum pretium non soluerit, res inuidita sit, percipiat ramen illius fructus sub pensione annua constituta, ut refoluit Panormitan. consil. 121. lib. quin-
to. Socin. senior consil. 88. numero 14. & alij Ergo idem pāctū fieri potest, tamē res abolutē vendita sit, & in empōris transla-
ta Dominū; quia ex hac translatione ac venditione nullū empōrē incommodū sed potius commodū accipit. Sic Cagnol. ad 1. Curabit, ff. de actionib. empī. numero 57. & ibi Lupus numero 145. Conarruas lib. 3.
var. capite 4. numero. quint. Molina d. 368. cond.
2. 3. & sequenti. Fachin. libro secund. conrou.
capite 32.

Minimē potest. Quia nulla appetet ratio Non potest
ob quam hanc pensionem venditor exigat præ-
ter dilatam pretij solutionem, non enim exigit titulō locationis, cum nullus sit sed venditionis abolutē, quæ cum locatione compati non po-
test. Tūm quia nemo rem propriam conducit, leg. Quis rem. C. locati. Tūm quia Dominū in empōre, cui res est vendita, ac tradita trāsfér-
tur leg. Quod vendidi. ff. de contrahend. empīo.

Neque item exigit, quia traditae rei venditae domīnum, quod posset excusare fidem datam de pretio non admittens: nam hic titulus sup-
posita absolute venditione non est pretio assi-
mobilis; quia fidem dare de pretio, & admittens
solutioni pretij debiti dilationem, ad quam
admissionem, supposita venditione necessariō
consequitur Dominij translationis: hæc admis-
sio virtualis mutuatio est; Ergo ob ipsam
non potest iūste pretium exigī. Neque exigere
potest ob cōpensationē fructū, quos ex re vē-
dita empor suscipit, quia horū perceptio, suppo-
sitā venditione, ipsi debita est. Deniq; non exigit
ob luerū aliquod quod ei cesseat, aut periculum
quod de re vēdita suscipiat vt contrarie sētētias
Doctores fatētur, superēst igitur, vt ob solā dilata-
tionē cōcessione exigat, quod est illicitū. Ita
Dec. consil. 116. 119. 133. Socin. senior sibi cōtra-
rius consil. 130. lib. 4. Craueta consil. 189. Siltan.
consil. 46. Cephal. consil. 290. lib. 2. Simon Petrus
consil. 193. Franc. Marc. decis. 891. Rebelloz part.
secund. de inst. l. 9. q. 6. sēt. 1. n. 15. Laym. lez.
sēt. tr. 4. o. 17. §. 2. Lelli. l. 2. o. 2. 1. du. 13. nu. 109.

Existimo prædictum contractum abolutē
confundam esse iniquum & vñfarium mini-
mē permīssum à lege. Lex enim concedit
vñfuras

Sect. II. de Contract. Onerosis. 183

¶ Suras pretij in penam morte culpabilis em-
ptoris fructus ex re vendita percipientis; que
non cessat cum vendor liberè dilationi con-
sentit. Nec est verum, idem commodum em-
ptori accedere ex pacto locationis sub pensione,
ac ex venditione absoluta cum prefata pensione,
quia in priori cunctu non insciperet rei pe-
naliculum, bene tamen in secundo.

DVBIVM XXVIII.

*Donatio incipiens à promissione si rei
singularis, & determinata fa-
cta sit, obligatne do-
nationum ad cui-
tionem?*

Petr. de Bellapertica ad leg. 2. Cod. de emt. Ful-
gos. ad 1. Ad res donata ff. de aditio edicto.
Mol. tractat. secund. d. 352. §. 2. Palao de iusit.
distrib. d. 5. pnn. 2 8. §. 1. d. 10.

189

Hanc sententiam puto veriorem esse. Quia Hoc mihi
donatio, qæc incipit à traditione ideo donato-
rem ab emtione excusat, quia donans nō aliud
donare intendit, quod id, quod de facto tradit,
at promittens rē singularem donare, nihil aliud
videtur promittere, quam rem illam singularem
tradere. Ergo traditione promissionis illius obli-
gationi latisfacit, licet postmodum emtatur.
Notanter dixi, si promittitur res certa, & deter-
minata, nam si promissio sit in genere, si ea qua
tradidisti tanquam aliena emtatur, teneris
alia subrogare, non ex natura emtione, sed
quia obligationis promissionis non satisfecisti.
Nam cum hæc promissio astricta non fuerit his
individuis determinatis, eorum solutio, ut potè
rei alienæ non liberari.

186
Nonnulla
nulla.

R Ecolo, emtione esse ablationem rei
emptæ, vel alio contractu habite, unde
venditorem rei alienæ teneri de emtione,
est teneri ad restituendum emptori illius
aliquid loco eius rei alienæ ab ipso emptæ,
que etemtatur, & auferatur. Quid non semper
est idem, quando tenetur iure naturali, seu in
foco conscientiae, & quando in externo foto
tenetur. Contentum doctores venditorem,
qui rem alienam male fidei, scilicet sciens esse alienam
venditum emptori id ignoranti, de emtione
teneri, si emptori fuerit emita, seu abla-
ta. Tenerur autem ex vi iuri naturali seu in
foco conscientiae ad restituendum emptori pre-
mium, quod pro ea debet, & etiam ad alia da-
mna ex emtione emptori sequuta, quia tunc
venditor fuit causa iniuria coram damnorum,
ex vi vero iuri ciuilis seu in foro exteriori ad
prefata damna tenetur, & etiam vel ad pre-
sumptiu[m] tempore quo res emtetur, vel ad id,
quod emptori prodebet, si ei non emtetur,
propter emptor elegit. Certe in quolibet
contractu onerolo datur emtio, datur in
contractu permutationis, in datione in solutum, in
dolis ultimata constitutione, in transactio-
ne, in divisione hereditatis, in usufructu, in
seruitutibus, non antem in contractibus incra-
tinis datur. Si rem alienam donat, teneris
donatio sumptus factos in re habenda compen-
sare. Quasi enim antem an sit locus emtionei, si
donatio incipiat à promissione.

187
Oblig.
dannantem.

Donatio à promissione incipiens obligat
donatorem de emtione, ex leg. Aris. & leg.
prim. Codic. de iure dotium. Quia donatio à
promissione incipiens ortum habet à causa
obligatoria, & necessaria, si quidem posita pro-
missione, iam donans obligatus est donare. At
donatio nequit esse rei alienæ, sed propriæ. Ergo
emtetur re donata vice aliena, persistit obliga-
tio donandi ex promissione orta. Sic plures,
quos referunt, ac sequuntur Ant. Gom. 10.2. var. c. 2.
num. 35.

188
Non obli.
gat.

Non obligat, si rei singularis ac determina-
ta facta sit. Quia dicta lex Aris. & aliae
donationem exculantur ab emtione obligacio-
ne, non distinguunt, an donatio à promissione in-
cipiat, an à traditione, sed absolute decidunt, do-
nare non teneri de emtione. Ergo de omni-
bus donationibus id est intelligendum. Ita
Escr. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

DVBIVM XXIX.

*An cum emptor de emtione agit, vendi-
tor ei si privilegiatus, debet sequi in
hac causa forum emptoris?*

V TEMPTOR de emtione agere valeat, tene-
tur denunciare venditori, item mota esse. Nonnulla
Quæ denunciatione facienda est cum protestatio-
ne, ut venditor liti afflatur inferendaque est co-
pia libelli. Fieri autem debet hæc denuntiatione
venditori in presentia: vel saltem ad eius damp-
num. Scio, ab hac denunciatione minorē excusari.
Ecce famaque hoc privilegio, ex communiori
sententia, potiri. Potro emptor non excusat à
litis prolectione denunciatione facta. Venditor
autem habens apud se instrumenta, quib[us] em-
ptorem defendere possit, tenetur ea etiam irre-
quisitus exhibere. Licet vero emptor liti afflire
non teneatur, potest tamen. Hec ex comuni
sententia recolui. Nam verò requisiuerim, num cū
emptor de emtione rigit, debet vñditor, et si pri-
vilegiatus sit, sequi in hac causa forū emptoris.

190

Non debet venditor causam prosequi apud
Iudicem emptoris conuenti, sed si privilegiatus
est, potest ad suum propriū Iudicem causam de-
ferre. Quia eo casu venditor reus est, & tanquam
reus conuentus causam coram suo Iudice debet
agere. Deinde fiscus ad suam propriū Iudicem
causam reuocat. 1.4. C. de iure fisci. l. 10. ergo qui-
libet alius privilegiatus, maxime Clericus, Sic
Glos. ad c. Nullus Clericum. 11. q. 1. Speculat. tit.
de primo, & secundo decreto. §. resiat. n. 74. Castr.
ad l. V. venditor ff. de iudic. In mol. ad l. Non so-
lum. §. quod vulgo ff. de usq[ue] parionib[us]. Platea ad l.
3. C. de iure fisci. l. 10. Aretin. §. Actionum n. 19.
Inst. de actione.

191

Debet omnia
Iudicē, vñb[us] incepta est prosequi debet. Quia
si ad proprium Iudicē declinaret, deteriorē fa-
ceret causam actoris: maximè cum ipse venditor
conuentus directe non sit, sed iuri dispositione
conuenti emptoris partes suscipiant. Ita
pluribus relatis. Ant. Gomez tom. 2. var. c. 2. nu-
m. 39. Fachin. l. 2. c. 37. Mol. d. 380.

Q. 2 Hec

SCOBAR
Treas. Mor.
Em VI. VII.
E. LV

184 Theologiae Moralis Lib XXXIX.

193
Hoc mihi
verius.

Hæc sententia communior, & verior mihi. Quia existimò, id aptè constare ex leg. Venditor, ff. de iudicis, ibi: Paulus respondit, vendio em emporis. Iudicem sequi solere. Certe ad similem de filio repondeo, filio esse speciale priuilegium, quod in Clerico, alijsque priuilegiatis minime inuenitur.

D V B I V M XXX.

An Mobilia pretiosa, nempe arma, gemmæ, lapides, &c. pretiosi, aliaque similia sint, retractui subiecta in venditione, & emptione?

194
De retrac-
tū nonnulla
la recolo.

Retractum in genere vocitamus ius lege statutum, vel coniunctudine aliqui concessum rescindendi, seu revocandi, que ab alio sunt alienata. Hoc ius odiosum est, & strix interpretandum, ut potè quod facultatem à natura concessam cuilibet de re propria libere disponendi, restrinxit. Sicuti intelligitur ex leg. Dñi, C. de contrahen. empi. Triplicem autem esse retractum recolo, languinis, loci, et publici boni. Retractus languinis locum tantum habet in rebus immobilibus successione hereditaria acquisitis. Res emphatica retractui est subiecta: non autem census venditio, neque pensio in tali possessione constituta, neque venditio commoditatim, quas feudatarius habet, neque venditio usurpatus, habitationis in re immobili ad perpetuum. Quæsiem vero nunc mobilia pretiosa, nempe arma, gemmæ &c. sint retractui subiecta?

195
Subiecta
sunt retrac-
tū.

Subiecta sunt. Quia hæc mobilia pretiosa comprehenduntur sub immobilibus alieni prohibitus. Et in præsenti est specialis ratio: cum affectio his immobilibus & que ac in immobilibus adhæreat, maiorumque memoria eorum retentione conservatur. Sic Tiraquel. in prefat. retract. numero 33. § 49. & 50.

196
Non sunt
subiecta.

Subiecta non sunt. Quia cum lex retractum concedens odio sit, solaque immobilia exprefserit, non est, cur ad mobilia quantumvis pretiola dispositionem extendamus. Ita manienzo alias referens ad leg. 7. tit. 1. glof. 1. num. 3. & 49. Tiraquel. l. 1. de retract. §. 1. glof. 7. numer. 101.

197
Hoc verius
mihi.

Verius existimò, horum venditionem retractui non subiecti. Neque enim in illis affectio, & memoria maiorū & que firmiter, ac in immobilibus conservatur, cum mobilia facilis perirent, faciliusque nostra auferatur à potestate.

D V B I V M XXXI.

An ex emptione sub pacto reuendendi interueniente modicissimo pretio presuma-
tur usura?

198
De reuend-
dendo certa

Certum mihi, pactum reuendendi appossum venditioni licitum esse uti colligo ex Leuit. 25. Vbi filii Israël permittebatur v-

ditas possessiones re emere. Ratio est mani-
festa, quia si pactum reuendendi in favorem
venditoris apponatur, potest venditor onus,
quod empori apponit, pretij diminutioni
compensare. Si autem in favorem emporis
appossum sit, potest empor, argumento pre-
tij grauamen compensare. Ergo licet est talis
contraets, maxime cum nullo iure positi-
vo reprobatus reperiatur. Molina tr. 2. d. 375.
& 377. Lessius 1. eccl. cap. 21. dol. 14. Conat.
l. 2. var. cap. 8. num. 1. Anton Gomez l. 2. var. c.
2. num. 21. Granis autem est inter Doctores
controversia, an ex emptione sub pacto re-
uendendi, interueniente modicissimo pretio,
usura presumatur.

Præsumitur quidem. Quia illa venditio est
simulata, & pecunia data non est in pretium
rei empiræ, sed in mutuum, relque empto-
ri tradita, quam certo credidi esse redimen-
dam, loco pignoris afflampsisse. Sic multi, quos
memorat Contraurus lib. tertio variar. capite
3. num. 3. & 4. Fachin. lib. 7. controu. cap. 12. &
1. 12. 6. 27.

Non præsumitur. Quia ex sola modicitate
preiuj non colligitur contractum esse usuram. Non pre-
sumitur. aliae circumstantiae pretij modicati adii-
ciuntur, ex quibus firmior præsumptio inge-
neretur. Ita alij citati ab eisdem Conat. & Fa-
chin. ubi supra.

Vioreum reputo hanc sententiam, si sola
pretij modicitas spectetur, nec aliae sublini cir-
cumstantiae, de quibus in capite Ad usuram mihi.
de empi. & vendit. & capitulo vos. de pigno-
ribus. Nam si haec circumstantiae modico illi
precio adiiciantur, usuram esse contractum
merito præsumetur. Circumstantiae autem
haec sunt. Ut emens modico pretio auctus sit
usuram. Ut lucrum aliquod ex simulata em-
ptione comparet.

D V B I V M XXXII.

An factò reuendendi pacto in favorem
venditoris, empor possit compelli
ad reuendendum?

Non potest empor compelli præcisè ad
reuendendum; vel ad soluendum intere-
Compelli-
fe. Quia obligatus ad factum compelli ne-
quit præcisè ad ipsum exequendum, sed ad sol-
uendum interesse, casu quo factum non pre-
stiterit. leg. stipulationes non dividuntur ff. de
verb. obligat. At obligatus ad reuendendum,
obligatur ad factum, qui ppe reuenditio factum
est. argum leg. 4. ff. de curat. furioso. Ergo non
potest empor compelli præcisè ad reuendendu-
m. Sic granis Doctores relati à Tiraquel. de
contrat. conventionib. §. 1. glof. 7. num. 60. quos
sequitur Gregor Lopez ad leg. 42. tit. 5. part. 5.
glof. 3.

Potest empor compelli, ad reuendendum
si reuendendi est facultas. Quia obligatio pro-
Potesi com-
ueniens ex contraets sumenda est iuxta inten-
pelli-
tionem contrahentium, leg. emper in stipularioni-
bus. ff. de reg. sur. At vedor exigēs ab empore
reuenditionem.

Sectio I. De Contract. Onerosis 185

reunditionem, manifeste indicat, reuenditionem velle determinat, non autem sub distinctione ipsam, vel interesse, intendit, ut prelio restituto, res sibi non illius interesse restituatur, ita pluribus relatis. *Fachm. l. 2. contra c. 8.* qui id probat ex *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Castro Palao de inf. distri. b. d. 5. p. 21.*

§. 2. n. 2.

104 Longe veriorem hanc reputo sententiam.
Hoc milles
temur. Quia praesumti non potest venditor pacientis de re sibi reuendenda contentus forte obligatio- ne emptoris solvendi interesse, quando res veri- dita illi reddi potest, cum ad interesse ex genitu in illius privatione difficult quidem debet insu- fudare. Tamen equidem obligatum ad factum faciascere solvendo interesse, quando non con- stat, praeceps, ac determinat ad factum obligatio- nem finis, sicut in casu nostro constat.

D V B I V M XXXIII.

An si quis promittat, se contractarum obligationem reuendendi possit ad reuendendum compelli?

105 Compelli non potest. Quia promissio- nes, & obligationes ex contractibus in potest. prouenientes non debent extendi ultra contrahendum verba leg. Non omnis, s. si cer- tum peratur. At promittens se obligaturum reuenditionem prestat, non exprimit se praefaturum reuenditionem, sed obligationem reuenditionis contractuum, que obligatio reuenditionis à reuenditione est propus distin- gatis, sicuti vendendi promissio distincta est à venditione. Sic decimus, & Reginald, ad leg. cun- fundus, s. seruum tuum ss. certum peratur. Mar- fil. singul. 496. Grammatic. decim. 103. nu. 188. & alii, quos referunt, ac sequitur Roland. à Valle consil. 69. n. 25. hb. 3.

106 Potest compelli ad reuendendum eo quod promittit obligationem reuendendi subitu- rum. Quia qui promisit se obligaturum ad decem, compelli potest immediate ad decem praestanda. Ergo promittens, se obligaturum ad reuendendum, ad id compelli poterit. Obliga- tionis enim reuendendi satisfacere nequit nisi media reuenditione. Igitur promittens obli- gationem reuendendi subitum, virtute pro- mitit reuenditionem. Ne ergo iniurie actus multipli- centur (quod omnino vitari debet, leg. Cum fundus, s. seruum tuum) compellendum est ad reuenditionem, non ad obligationem reuenditionis. Ita rachin plures referens l. secund. *Centron. capite septim. ex Doctrina Ioan. Andr. in addit. ad spec. tit. de solut. & oblig.*

107 Hanc sententiam longe veriorem esse reor. Admitto enim, non esse extentionem facien- dan ultra verba expressa contra sentium, nisi ad ea tantum, que sub illis verbis expressis vir- tute continentur, quia haec non est obligatio- nis extensio, sed declaratio, ex qua circui- tus verantur iniuriae. Porro ex prefata promis- sione obligante ille promissario prestat quan- tum illi intereat, ea obligatio reuendendi: At id quod promissario ea obligatio reuен- Euseb. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

dendi interest, est rem venditam rehahere. Ergo?

D V B I V M XXXIV.

An minor emens cum pacto reuendendi possit obligari ad reuendendum abque iudicis decreto, bona immo- bilia?

Obligari non potest. Quia minori, absque 208 iudicis decreto, non est permisum fundum acquisitum alienare, at emptione licet sub pacto reuendendi dominium rei emptar minori quamcum est, nequit ergo absque iudicis authoritate illud alienare. At si obligaretur ad reuendendum obligaretur ad alienandum, cum reuenditio sit rei acquisitionis alienatio. Sie Fach. l. 2. contra c. 3. plures referens.

Potest obligari. Quia illa reuenditio cum sit ex necessitate prioris emptionis, non est con- tractus, sed distractus, & dominij acquisiti ne- cessaria resolutio, non voluntaria transmissio. Ergo cum minori prohibita est return immo- biliari alienatio, de alienatione voluntaria, ac propria debet intelligi, non de inopribus ac necessaria alienatione. Ita Baldus consil. 416. l. 2. Andr. Isernia ad cap. 1. §. 1. de feudo dato in vim leg. commis. Cagnol ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. n. 149. Pinel ad l. 1. p. 3. C. de bonis mact. Tiraq. de retracta comment. ad p. nam tit. n. 13.

Verius hoc mihi. Nam pactum reuendendi 210 est conditio prioris emptionis, ob quam fundus Hanc prae- minori emitut pretio, quam scilicet hoc pacto fero senten- emereur, quia onus illud pretio est estimabile. siam. Ergo si emprio substitere debet, debet substitu- re, & conditio, sub qua facta est, alia minor in- justus proculdubio esset.

D V B I V M XXV.

An si de facto emptor rem vendi- tam sub pacto redimendi vendas alteri, primus venditor ex vi pra- dicti pacti possit aduersus secundum emporem agere ad rei vindicatio- nem?

Certum est, durante tempore, quo ven- ditor redimere potest, nequire empto- rem alteri rem emptam vendere, vel dona- 211 Questionis statu. re. Est autem dubium, an si de facto alteri vendat, potest venditor ex vi pacti illius agere aduersus secundum emporem rei vindica- tionem.

Potest quidem, quia ex pacto reuendendi 212 venditio prius facta resolutur, & res pristinum Potest restituuntur in statu. Ergo venditor agere po- quidem. terit aduersus quemlibet possessorum, tanquam

186 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

in possesso em rei aliena. Sic Paulus de Castro ad l. si cum venderet ff. de pignorat. alt. Ioan. de Anania ad cap. conquestris, de r. Decius conf. 6.14. n. 4. Anton. Burgens ad cap. Ad nos frām. de em. & vendit. Tiraquel. de retract. cenuent. §. 1. gloss. 7. n. 7. C. u. l. 3. var. c. 8. n. Menoch. conf. 6.3. n. 14. & Grégor. Lopez ad l. 42. tit. 5. p. 3. gloss. 7. aliter hanc sententiam maxima equitate finicit.

213 Minime potest. Quia leg. 2. C. de p. et. in
Non potest. empi. & venditor, deciduntur ex pacto renendendi oīri actōnem praeferitis verbis, & ex em-
ptō, que actio personalis est, qua quidem em-
ptor cogi potest, vt emptiōnē dissoluat, &
rem emptiōnē restituat, si in eius est potestate,
sū in ius interesse. De actione autem rei vin-
dicationis neque ibi, neque alibi vilium verbum
habetur. Ita relato Baldō, Alexandro, Bartolo,
& alijs, Ant. Gomez l. 2. var. c. 2. n. 29. Greg. Lopez l. 42. gloss. 7. n. 5. p. 5. Fach. n. l. 2. contr. c. 14.
Mol. tr. 2. d. 37.4. assertens, hanc opinionē aperie-
probat ex lege Re. 2a. 42.

214 Certe hanc sententiam probabiliorem esse
existimō, quam à simili confirmari. Nam
si venditio vni facta non impedit, quā valde
alteri res vendatur, & tradatur, neque ex ea
priori venditione comparat emptor ius ad-
uersus secundum emptorem iuxta leg. *Quocies Codic. de rei vendit. & lege sine autem*, §. si
duobus, ff. de publiciana. Ergo neque pactum
renendendi, quod minus est, quam venditio,
impedit translationem dominij in emptorem
secundum, neque venditor acquirit aduersus
illum rescindendi venditionē, potestatē.
Excipio tamen, nisi pacto renendendi ad-
deretur conditio, ne emptor alienare rem
emptam posset, eftque alienatio infecta,
qua eo in euentu poterit emptor aduersus
tertium possessorē agere, vptote qui rei sibi
alienatae dominium non acquisierit.

DVBIVM XXXVI.

*An Gabella debeatur ex venditione
sub pacto legis commissoria, & ad-
ditionis in diem, aut ex pacto renen-
dendi; adiecta clausula, quod res
inempta sit?*

215 Nonnulla
suppono.

SVppono, venditionem sub pacto legis com-
missoria institui, cum rem vendit Antonio
ea conditione apposita, vt intra mensem,
vel annum pretium non soluerit, inem-
pta sit, leg. prim. ff. de leg. commiss. Vocatur
autem hoc pactum legis commissoria, quia
lege singulare incidere in commissum, qui
pretium statuto tempore non soluit, sicut incidi-
feudataris non solvens pensionem. Venditio
autem sub pacto adiectoris in diem concipi-
tur, si vendas rem conditione apposita,
vt si intra mensem vel annum alias melio-
rem fecerit emptionem, res sit inempta. Cen-
sabitur autem melior emptio fieri, si mains
pretium, vel commodior solutio offeratur leg.
si quis hac ff. de rei vindic. & l. 4. sit. 5. p. 5. Hoc

præmissō, questio voluntur, an debeatur gabella
ex venditione sub pacto legis huic se commis-
soria, & adiectoris in diem.

Debetur quidem. Quia ille contractus fuit
pure ac simpliciter celebratus, & per confe-
quens fuit ius filio quæstū. Et licet postmodū
refolatur, quasi factus non esset id intelligen-
dum est comparatione contrahentium, non au-
tem respectu fici, cui est ius acquisitionis. Sic
Ant. Gomez l. 2. var. c. 1. n. 3. adducens textum
in l. 3. ff. de conravanda empt. & alios, citatque
Barcolon.

Ex v. l. s contractus nulla gabella debetur,
& si factō contractū fuerit loīta, eo loī-
luto, repeti potest tamquam indebita. Quia re-
folutio illius contractus, quæ ex praefatis pactis
fuit, efficacē est, vt ex iuriō ficiōne reprobetur
contractus nunquam factus. At si contractus
factus non esset, non debetur gabella, ergo
neque debetur eo facto, ac refoluto. Ita ex com-
muni sententiā *alarts de decima vendit. c. 14.*
n. 19. Mol. d. 37. L. 2. c. 2. 1. dub. 15. n. 127.
& alij plures relati ab Ant. Gomez v. bisup.

Probabilis hoc mihi indicanti, ab illo fun-
damentū Antonium Gomezum afferuisse, re-
ficiendum esse contractum comparatione
contrahentium, & non fici comparatione, liqui-
dem eodem modo emptori ac fisco ius ques-
tum est, edificium, & ex vi tituli, quo domi-
num acquiritur, reficiendum. Neque contra-
rium probant leges, quas adducit.

DVBIVM XXXVII.

*An versura, quas vulgo Alatras ve-
citanus, sint licite, &
validae?*

Sæpe contingit, aliquem pecunia present
Sindigere, quam mutuatam reperire non po-
teat, eaque de causa ad mercatorē accedit
ab eo credito empturū mercatorē, quam emptam
eisdem viliori preto vendit. Quasierit igitur,
an hinc modi contractus validus sit, ac licitus?

Nec licitus, nec validus est. Quia in omni fere
Republica bene instituta est p. ob.hibit. unū ob
periculum iniustius plus iusto vendēdi ad cre-
ditū, & minus iusto postea emendi, tūm ne eues
speciatim nobiles debitis in nullibus graventur,
in pauperē decimant, & fidei usores in modo
afficiant. Ob quas causas merito in Lusitanice
Regno 4. p. leg. extra. ti. 10. l. 2. Sanctū est sub
pena exili, & quinquaginta aurei, amissio-
niq; debitis, ne quis vendat merces ei, quas co-
stat non emere ad negotiandum neque ad con-
sumendum, in sua familiā, sed ad eas ierum vili-
ori preto vendendum. In Regno autem Ca-
stileg. l. 29. ti. 4. l. 3. noua recipil. p. cipit. In-
dicibus, vt hos contractus puniant quatenus
eos illicitos, & in fraudem vi. l. 3. celebato
inuenient. & l. 2. 2. sit. 11. l. 5. prohibetur mer-
catoribus emere pecunia numerata, quæ cre-
dito maiori pecunia vendiderant, sub pena illa
amittendi, solvendā que quinquaginta millia
maranedinos. Haec leges indicant, huicmodi
contractum esse illicitum. Sic Medina p. 1. f. 14.
c. 14. S. 2. 3. post medi.

¹²¹ Validus est & lictius. Quia secluso pacto re-
pendendi nulla appetet hic iniustitia, si rem
intralatitudinem iusti pretij carius ad creditum
qui vendit mercem, quam postea numerata
pecunia viliori pretio redimit. Nam in
venditione illa ad creditum nulla est iniusti-
tia cum ponamus instantem precium summa
excedere. Quod vero tempore redimatur
viliori pretio, iusto tamen inserviat quidem non
transiliente, nulla venditori iniustitia irre-
gatur, cum nullum ad sic tenendum non co-
git mercator: potius illi beneficium praestat, ex-
cusans, ne alios emptores querat, fortasse non
facile, & absque lumpibus innucendos. Ia-
na Omer. *Summa capite 23. numeri 1.* Graf parie
prim decisi 2. capiti 109. num. 4. Gnter lib. i.
99. *Caroncop. 39. n. ultim.* Lettius lib. secund cap.
21. dub. 16. narrata de rest. l. 3. capite secund.
novo 170. *Tolet. lib. quinto cap. 31. numeri. tertio*
Rebelius parte secunda de iust. l. 9. q. 8. & alijs
quos referunt sequitur Salas tr. de. emp. du-
bio 27.

222
Actus
vñstatio.
Ego quidem sic questioni respondeo: si vendas credito sub pacto, ut pecunia numerata viliori emp or rem emptam tibi resendat, ea venditio illa sit circa; quia minori summa p̄fensis pecunie compras maiorem ad creditum vel e contra maiorem summan ad credi tuu compensare intendis minori numerata. Quod vñstra pñlita cuncti debet cum plus iusto vendis, & minus iusto emere intendis. Id vero ordinare sic & illud palam includit saltem & is. Vnde sapienter legi etiam Dubium hoc, vbi modus vendendi prohibetur, vt in Lusitania peccatum esse lethale vendere iis merces quos sis, non emere ad negotiandum, nec ad consumendum in sua familia, sed ad viliori preio numerata pecunia reuendendum: Et in Regno Castellæ si viliori preio emas, que carius ad creditum vendidisti. Attamen id crediderint, intelligendum esse saltem in Castellæ Regno, cum ex terra latitudine non iusti preiij venditio, aut empicio contingat ut indicat lex. 29. quia precipit iudicibus, ut puniantur hos contractus quos illicitos inuenientur. & in vñstorum fraudem celebratos. Salas dub. 57. Azenudo leg. 2.2.1.1. t.1.5. compil. &c alij. Non me latet, plures ex etatis doctioribus adpertitus, si scias, emporem ad reuendendum emere, plenariae peccare contra charitatem tuum, denegando mutuum indigenti, si absque gravii incommodo concedere valeas: tum scandalum ingenerando, quoq; regulariter contigit, cum ab hominibus existimetur rem supra iustum pretium vendi & emi infra iustum: vel enim sub pacto viliori pretio reuendendi. Attenam seclusis his circumstantis extrinsecis licet em iudico, spectato iure naturæ, huiusmodi venditio & reemptio.

DVBIVM XXXVIII.

*An sit contra iustitiam Monopolium,
cum mercatores conspirant, ne merces
vendantur nisi intra sum-
mi pretij latitu-
dinem?*

Variè monopolium pot est contingere, v i 223
sed. 1. aduertimus. Monopolij vnu *Questionis*
modus eit, cum mercatores conipirant, ne *statim*,
merces vendatur inca tale pietum. Et quidem
si est vira rigorolum instum, vt plerunque
consilii, nemindubum est, peccatum esse
contra iustitiam eam restituendi obligatione.
Ahi intia lacitudinem insti preij sit euā sum-
mi, quod erit, num huiusmodi mercatorum
conuectio aut conipratio sit contra iusti-
tiam?

Contra iusticiam non est, nec restitutio-
nis obligationem contrahit, tametū contra Non est
charitatem delinquatur. Quia peccatum non contra in-
est, si ab illo vi, metu, vel fraude periuia-
deas alium, ne suas merces vendat minori
pretio, quam rorosulo iusto; nihil enim illici-
tum inuidas, neque emptores habent ius, vt
ab hisce iustitionibus defistas; sed tantum ha-
bent ius, vt ab hisce iustitionibus defistas;
sed tantum habent ius, ne alterius voluntate
vi, vel fraude compellas. At in con-
spiracione mercatores id ipsius libi inuidem
inuident, & de eius executione fidem pra-
stant. Ergo nihil iniustum committunt. In d
nei charitatem offendunt, cum pretium ini-
ustum non excedant. Sic Molina d. 345. Le-
sins lib. secund capite 21 numer. 145. Nauarra
de ref. lib. 3. capite secundo dub. 9. numer. 85.
Angl. qdempt. articulo 1. dub. 2. d ffc. 1. &
alij.

Est contra iustitiam cum obligatione restituendi emporibus , quanti creditur minoris
emptiuros , si ea conspiratio non adesse. Quia si uiam est .
vi huius conspirationis compelluntur emptores
precio illo rigoroso emere , alias non empturi
nisi pretio medio , vel insimo. Ergo in ea con-
spiracyne peccatum iniustitia commititur.
Probo hanc consequentiam : quia Respublica
eiusque cives ius iustitiae habent , ne mediis
iniquis , & illicitis compellantur merces au-
tori prelio emere , quam alias essent emp-
turi. Cum ergo haec conspiratio illicita sit , &
iniqua , utpote legibus interdicta , conuincl-
tur , contra iustitiam peccatorum mercatores in
ea conventione. Ita Sours lib sexto de iustit. q.
secund. articulo tertio Nanat. summ. capi e. 223.
num. 92. Salas & alii relatis de empt. dab. 38.
Layman.lib. tertio scđio. quinta tratt. 4. capite
17. §. ultim. Palao de iustit. disir. d. quint. pun.
34. numer. 4. Conrad. de contr. q. 51. R. bellus de
iustit. parte secunda lib. 9. quastio. septima nu-
merito quinque.

Probabiliorē hanc sententiam esse iudico, 226
quæ convincit videtur ex leg. vnic. Codic. de mo- Probabilis
nopol. vbi inquit Zeno; Neve quis illiciis ba- hoc mibi.

bitis conventionibus coniuraret, aut pacificatur, ut species diversorum corporum negotiorum non minoris, quam inter se statuerint, venundentur. Et qualiter confutus prohibet conventionem de diuendenda merce statuto pretio, etiam supra rigorosum non sit. Præterea iniustum est, pretium taxatum à Republica derogare, aut impedit, ne taxetur, sed pro vendentium arbitratu constitutere. At si hæc conventio esset sustinenda, pretium medium, & tuuum illarum mercium proflus cessaret, & tantum unicum pretium rigorosum ex vendentium voluntate persisteberet.

DVBIVM XL.

Falsas litteras quæ ex industria apponit legendas, quibus emptores inducuntur ad carius emendum; perpetratne iniustum?

Certum est, illicitam reddi venditionem 230
cum obligacione restituendi, si fraude ac
dolo quis inducat emptorem, vt mercedem ultra
iniustum pretium emat. Mol. d. 346. vnde si spar-
so rumore, aut litteris falso conscriptis de ob-
sidione superuentura, nauium naufragio, aliisve
similib. quibus occasio est angendi mercia pre-
mium ultra id, quo communiter venderentur
tenebitur planè, omnem illud augmentum em-
ptoribus restituere: vtpote fallaciis indu-
ctum. Ex ea autem quod venditores, etiam
sub iuramento afflant, plurim sibi sterile
merces, aut plurim aliis vendidisse, quam sibi
ab his emptoribus effertur: & si his diebus
falsis inducatur emptor ad carius emendum,
quam alias esset empturus: non obinde vi-
denitur mercatores ad restituionem obligari.
Quia huiusmodi stratagemata emptoribus
fun communiter nota, & proinde fidem eis
præstans sua debet deceptionem lenitatem im-
putare. Rebel. p. 2 de inst. 9. q. 7. in fine. Quid
si litteras, quarum mentione fecit, quis data
opera eo in loco apertas apposuerit, ut alij le-
gerent & deciperentur; quib. lectis decepti sunt,
vt multas emerent merces carius quam alias
essent emptori? Teneatne ad horum damno-
rum reparationem?

Non tenetur. Quia horum dannorum cau-
sa non fuit: hæc enim non ex fictione illarum 231
litterarum, neque ex appositione illarum, in tali
cali loco protenere: sed ex eo quod lecte
fuerint. At hac lectio illi imputanda non est,
cum ad eam non induxit: quin immo con-
queri potest, quod contra iustitiam legentes
egerint, & eius secreta inuestigaverint. Sic
nonnulli, quos preslo nominis Castro valso
memorat, eorumque sententiam probabilem
esse profitetur. de inst. distrib. disput. quint. pun-
ct. 3. numer. 3.

Teneat omniò. Quia horum dannorum
iniustum causa proculdubio fuit litteras confi-
gens, & legendas exponens. Si enim ille non
scripsisset & eo animo apposuerit in publico,
alij legentes non deciperentur. Ita Palao citat.
Rebel. de inst. pars 2. lib. 9. q. septim. num-
ero 8.

Hoc certum puto, miror meum Ferdinandum de Castro asservuisse, primam senten-
tiam probabilem esse. Nam legentes prudenter
litteris illi fidem adhibuere, cum figurae mis-
se ab homine perito, ac digno fide. Ex
alia parte cum in publico deceptor illas
apposuit apertas, non recusat ab aliis legi. Er-
go causa fuit moralis deceptionis, & conse-
quenter dannorum emptoribus proueni-
tium, quæ proculdubio debet restituere.

DVBIVM

227
Est illicitum.

228
Illicitum
non est.

229
Hanc sen-
tentiam
prefero.

Licitum omnino est. Quia cum quis omnes
merces emit, nō impedit alios, quin emant, nullam
in ea emptione iniustitiam committit. Nec
etiam iniustus est ex eo quod eas merces alter-
uet, siquidem posset eas pro libito perdere. Nec
item in eam venditione, cum supponamus
illam eas vendere pretio currenti juxta pru-
dentum estimationem. Nec obligatus est, eas
omnes simili venales exponere, dum à Repu-
blica non compellitur. Ergo ex nullo capite
apparet iniustitas. Ita Molina d. 355. Palao de
inst. distrib. d. quinto punct. 54. numero sexto. Lef-
suis libro secundo. cap. 2. dub. ultim. numero
152.

Hanc sententiam præfero, maximè cum nulla
iam videam legem positivam huiusmodi con-
ventionē epohibentem: quin potius Dardaniorum
officium, vtpote reipublicæ commodum
ferre vbiique approbarum experiar. Alijs equi-
dem illicita fuisse emptio, quam Patriarcha
Ioseph in Egypto præstet, cum abundantia
tempore frumenta vili pretio emit, quæ post-
modum carius vendidit. Porro dampnum quod
ex augmentatione pretij infici videtur, statim Re-
publicæ compensatur illarum mercium sterili-
tatis tempore abundantia. Præterquam quod illud
pretij augmentatione non ex emptione mer-
catorum, merciumque in illud tempus re-ef-
fractione prouenit, sed ex temporis sterilitate.

DVBIVM XLI.

*Qui veras litteras consiffsas legit, quae
rum occasione lucrum alteri pravi-
put: teneatne ad restitucionem?*

CAPVT IX.

¹³⁴ *gallus.
fatu.* **S**VPPONO, te veras de inopia futura litteras
acepsisse, quas rupias & in minutissimas
particulas concilias alius collectas, & arte
compositas perlegit. Lucrumque, quod tu ex
partita illa comparare debueras, praripit.
Quæsierim an ubi illud restituere tenea-
tur?

¹³⁵ *Tinetur
quidem.* **T**enetur planè *Quia iniustus in ea lectio-*
nuit æque, ac si litteras clausas aperiret, ac
legeret: ruptura enim illa æque indicat rum-
pentem vello id, quod in illis litteris contine-
batur nulli esse notum peirnde ac si signatae
essent. Ego æque iniustitia commiti procu-
rando illas legere mediæ extraordinarie, ac si
litteras signatas medio aliquo inusitato perle-
gilset. Pofta autem hac iniustitia, cum inde
occasione sumat impediendi, ne tu lucrum
consequaris obligatus videbor, tibi lucrum re-
stituere. Sic Rebellus parte secund. de insit. I.
9. qu. septim. num. 8. alscens hoc probabilius
est.

¹³⁶ *Mone-
tum.* **M**inime tenuerit. *Quia esto in illa frumento-*
rum collectione, & industriosâ compositione,
ac lectio iniustitia interveniat, (quod multi
negant, cum pro delictis iam haberentur
attamen illa notitia causa non est per se tibi
penitium impendendi, sed solum est per se
causa agnoscendi secretum, diligentiā dis-
ponendi, tamque segnitiem condemnandi
Ita Sylvestr. v. Empt. q. 17. Palao de insit. com-
mu. ad quinto pm. 35. num. 4.

¹³⁷ *Id mudi-
ca probabi-
litati.* **E**go quidem P. Rebelli venia hanc senten-
tiam probabiliorē esse iudico. Nam arte com-
ponens litterarum particulas ex curiositate id
agit, non ut iniuste à te aliquid abstrahat. Ex
accidenti autem post cognitâ futuram merciū
penitium, decernit occasione illa, ad compa-
randum lucrum poterit. Cognita namque arca-
na illa admonitione casualiter eodē ac tu iure
fungitor, ad lucrum illud procurandum. Porro
de negotiatione Regularibus in ereditate ac clericis
hic agendum erat. Sed de hac materia
recurret tractatio, cum volum. vi-

<sup>sim. de triplici statu ſequen-
tia, Ecclesiastico
ac Religioso di-
feramus.</sup>

* * *

Circa censum, seu annum
redditum.

DVBIVM XLII

*An census, qui de facto constituuntur,
sunt mere reales, & non mixti?*

RECOLO, censum dividit in consigna-
tum, & reseruatuum. Dicitur re-
ſeruatuum, quando is, qui domini-
num etiam directum rei sua transferit in alium
reuerat sibi pensionem al quam sue in picu-
nia, sue in fructibus, vel alio æquivalenti ex
re illa sibi singulis annis reddendam. O Conſi-
gnatus vero dicitur, quando certi preio
curitur ins ad percipiendam pensionem an-
nam ex re, que iam erat alterius, qui eam
solvere debet. Porro census consignatus di-
viditur primo in centum realem personalem
& mixtum. Relais est qui super re aliquas
constituitur, cui adhæret, & qua pereunte
celsus perit. Personalis est, quo sola per-
sona obligatur ad pensionem solvendam. Mixtus
vero quando immediate & directe sola per-
sona obligatur, ad securitatem tamen obligan-
tur res aliquæ debitoris, quibus perentibus
adhuc persona obligata manet, & appellatur
celsus personalis cum hypotheca. His præmis-
tit dubitarim, an census, qui de facto con-
stitui solent sint mere reales, an vero mixti?

Non sunt mere reales sed mixti: *Quia defi-*
citibus enī reb. censit, in quibus census con-
stituitur, manet obligatio personalis in ven-
ditore ad pensiones solvendas. Sic Conar. lib.
tertio varia cap. 7. numer. quanto & sexto. Sotus
Saloniūs, Mercado, & alijs plures, quos re-
fert, ac sequitur Salas de c. dubitatione 33. nu-
mero secund.

Non sunt mixti, sed mere reales, nisi contra-
dition explicetur. *Quia id quod est ex natura co-*
mixti, sed
tractus, non est necesse quod explicetur: est mere reales.
autem de natura huius contractus, quod
pereunte re, cui adhæret servitus & obli-
gatio ad pensionem, pereat protinus obligatio.
Ita Molina d. 3; 83. n. 8. Lessius, Rebellus, Valent.
Rodriguez, Vega, & alijs plures apud Salas ci-
tatum num. 1.

Distinguendum tamen existimo. Nam vbi re-
cepta Pij V. & aliorum Pontificum Bullæ
sunt, non censentur constitui census, nisi cum
conditionibz assignatis, quarum haec est *Ego disfin-*
quendam
vna, vt pereunte re censita, census pereat. Vbi
autem bullæ receptæ non sunt, attento solo
iure naturæ ex viu & consuetudine interpre-
tanda est mens contrahentium. Nam attento
iure naturæ nō regnat (altem in probabili fatis
sententia) census mixtus, quo hypotheca de-
tac

ESCORAR
Vicof. Mer.
Bm. VI. VII.
E. LV